

**Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка**

Корж-Усенко Л. В.

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
методичні рекомендації для студентів
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки

Суми
Видавництво СумДПУ імені А. С. Макаренка
2021

УДК 378.011.3-051:005.336.5-027.561]:34(072.057.875)
К66

Рекомендовано рішенням вченої ради
Сумського державного педагогічного університету
імені А. С. Макаренка (протокол № 12 від 31 травня 2021 року)

Рецензенти:

Сбруєва Аліна Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка;

Козлов Дмитро Олександрович – доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту освіти та педагогіки вищої школи Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

Корж-Усенко Л. В.

К66 Правове забезпечення професійної діяльності : методичні рекомендації для студентів спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки / Л. В. Корж-Усенко. – Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2021. – 60 с.

У методичних рекомендаціях на підставі системного аналізу законодавчих і підзаконних актів стисло й доступно викладені основні положення правових засад професійної діяльності викладача вищої школи.

Видання містить конспект лекцій, тестові завдання, питання для самопідготовки, індивідуальні навчальні завдання, бібліографічний список і глосарій із відповідного курсу «Правове забезпечення професійної діяльності».

Методичні рекомендації призначені для студентів магістратури зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки та спрямовані підвищення рівня правової обізнаності, сприяння зростанню правосвідомості та правової культури студентської молоді.

УДК 378.011.3-051:005.336.5-027.561]:34(072.057.875)
© Корж-Усенко Л. В., 2021
© СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ЗА ДИСЦИПЛІНОЮ	5
КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ	6
КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ	7
Тема 1. Конституція України. Права і обов'язки громадян України	7
Тема 2. Загальна характеристика законодавства України в галузі освіти	10
Тема 3. Законодавство України про загальну середню освіту	15
Тема 4. Вища освіта в законодавстві України	18
Тема 5. Закон України «Про дошкільну освіту»	24
Тема 6. Закон України «Про охорону дитинства»	27
Тема 7. Права та обов'язки батьків і дітей у законодавстві України	32
Тема 8. Стратегічні та концептуальні документи розвитку освіти в Україні	36
ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	42
ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	44
ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ	46
ТЕСТИ	48
ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ	51
ГЛОСАРІЙ	52
ЛІТЕРАТУРА	55

ВСТУП

Важливим показником розвитку правової держави є стан освіти, тому в умовах утвердження гуманістичних цінностей для розбудови демократичного громадянського суспільства пріоритет має надаватися проблемі оновлення освітньої сфери. Запорукою успішності реформотворчих процесів в Україні та захисту стратегічних національних інтересів в умовах глобалізованого світу є вдосконалення правового поля на основі врахування позитивного досвіду країн-членів Європейського Союзу, розроблення засобів імплементації норм чинного законодавства у практичну площину. У цьому контексті особливу увагу варто звернути на такі актуальні питання, як права та обов'язки громадян України і суб'єктів освітнього процесу, можливості самореалізації викладачів і студентів, нормативні аспекти оновлення управління та контролю якості в закладах освіти.

Мета навчального курсу «Правове забезпечення професійної діяльності» – підвищення рівня правової обізнаності студентів спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки, сприяння зростанню правосвідомості та правової культури студентської молоді.

Завдання навчального курсу «Правове забезпечення професійної діяльності»:

- ознайомити студентів з нормативно-правовими актами, що регулюють діяльність закладів освіти, та спонукати до використання здобутих знань у практичній професійній діяльності;
- дотримуватися норм чинного законодавства в академічному середовищі та в суспільстві в цілому;
- вміти відповідально виконувати свої обов'язки, обстоювати особисті та професійні права і права своїх вихованців тощо.

Міжпредметні зв'язки здійснюються з базовими педагогічними дисциплінами, філософією, психологією, методологією, теорією організацій тощо.

РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ЗА ДИСЦИПЛІНОЮ

У результаті вивчення курсу «Правове забезпечення професійної діяльності» студенти повинні знати та вміти:

<p>Знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> – понятійний апарат дисципліни; – мета, сутність, складові нормативно-правового забезпечення діяльності закладів освіти; – права та обов'язки суб'єктів управління та суб'єктів освітнього процесу; – види установчих документів закладу освіти; – особливості правового статусу закладу освіти та функції його керівника. 	<p>ПРН1</p>	<p>Критично осмислювати, вибирати та використовувати необхідний науковий, методичний і аналітичний інструментарій для управління в непередбачуваних умовах.</p>
<p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> – аналізувати закони, укази, постанови, положення, інші документи з правового забезпечення діяльності закладу освіти; – користуватися нормативно-правовою базою в освітянській галузі прогнозувати можливості виникнення і вирішення проблемних ситуацій. 	<p>ПРН2</p>	<p>Ідентифікувати проблеми в організації та обґрунтовувати методи їх вирішення.</p>
<p>Комунікація:</p> <p>K1. Зрозуміле і недвозначне донесення власних висновків, а також знань та пояснень, що їх обґрунтовують, до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються.</p> <p>K2. Використання іноземних мов у професійній діяльності.</p>	<p>ПРН 7</p>	<p>Організовувати освітній процес, наукову та виховну діяльність науково-педагогічних працівників.</p>
	<p>ПРН 8</p>	<p>Вибудовувати стратегію і тактику професійного зростання науково-педагогічного працівника закладу вищої освіти, методично супроводжувати підвищення професійної кваліфікації науково-педагогічних працівників.</p>
	<p>ПРН 9</p>	<p>Аналізувати особливості професійної діяльності та професійно значущих якостей фахівця.</p>
	<p>ПРН 19</p>	<p>Застосовувати знання рідної мови, як усно, так і письмово, вміти спілкуватись іноземною мовою.</p>
	<p>ПРН 19</p>	<p>Формувати вимоги щодо збереження навколишнього середовища, дотримання санітарно-гігієнічного режиму, забезпечувати охорону праці учасників освітнього процесу</p>
	<p>ПРК 1</p>	<p>Організовувати та здійснювати ефективні комунікації всередині колективу, з представниками різних професійних груп та в міжнародному контексті.</p>
	<p>ПРК 2</p>	<p>Вміти спілкуватись в професійних і наукових колах державною та іноземною мовами.</p>

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Шкала ЄКТС	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
A	<p>Теоретична підготовка: вільно володіє навчальним матеріалом, висловлює свої думки, робить аргументовані висновки, рецензує відповіді інших студентів, творчо виконує індивідуальні та колективні завдання; самостійно знаходить додаткову інформацію та використовує її для реалізації поставлених перед ним завдань; вільно використовує нові інформаційні технології для поповнення власних знань.</p> <p>Практична підготовка: може аргументовано обрати раціональний спосіб виконання завдання й оцінити результати власної практичної діяльності; виконує завдання, не передбачені навчальною програмою; вільно використовує знання для розв'язання поставлених перед ним завдань.</p>
B	<p>Теоретична підготовка: вільно володіє навчальним матеріалом, застосовує знання на практиці; узагальнює і систематизує навчальну інформацію, але допускає незначні огріхи у порівняннях, формулюванні висновків, застосуванні теоретичних знань на практиці.</p> <p>Практична підготовка: за зразком самостійно виконує практичні завдання, передбачені програмою; має стійкі навички виконання завдання.</p>
C	<p>Теоретична підготовка: володіє навчальним матеріалом поверхово, фрагментарно, на рівні запам'ятовування відтворює певну частину навчального матеріалу з елементами логічних зв'язків, знає основні поняття навчального матеріалу.</p> <p>Практична підготовка: має елементарні, нестійкі навички виконання завдання.</p>
D	<p>Теоретична підготовка: має фрагментарні знання (менше половини) при незначному загальному обсязі навчального матеріалу; відсутні сформовані уміння та навички; під час відповіді допускаються суттєві помилки.</p> <p>Практична підготовка: планує та виконує частину завдання за допомогою викладача.</p>
E	<p>Теоретична підготовка: студент не володіє навчальним матеріалом у загальному обсязі.</p> <p>Практична підготовка: виконує лише елементи завдання, потребує постійної допомоги викладача.</p>
FX	<p>Теоретична підготовка: студент володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу.</p> <p>Практична підготовка: виконує лише елементи завдання, потребує постійної допомоги викладача.</p>
F	<p>Теоретична підготовка: студент володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів</p>

КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ

Тема 1

Конституція України.

Права і обов'язки громадян України

1. Конституція України – основний закон нашої держави.
2. Права громадян України в Конституції України.
3. Право на освіту та його реалізація.
4. Конституційні обов'язки громадян України.

Основна література: 15; 23.

Види нормативно-правових документів, що регулюють відносини у сфері освіти (Конституція України, закони України, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, розпорядчі документи Міністерства освіти і науки України, виконавчих органів державної влади та місцевого самоврядування, внутрішня нормотивна документація закладу освіти, накази керівника закладу освіти), їх специфіка і субординація.

Конституція України – основний закон нашої держави (1996 р.), що проголошує людину найвищою соціальною цінністю, чітко прописує права та обов'язки громадян України. Наріжна проблема у розвитку суспільства – це вдосконалення механізмів імплементації конституційних норм у практичну площину та посилення відповідальності за порушення основного Закону. В Конституції України визначено такі групи основних прав людини і громадянина: громадянські, політичні, економічні, соціальні, екологічні, культурні, сімейні.

Громадянські права – можливості людей, що характеризують їхнє фізичне та біологічне існування, задоволення матеріальних і духовних потреб. Сюди відносять такі суб'єктивні права: на життя; на недоторканність особи, житла, на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції; на вибір місця проживання, свободу пересування, на вільне залишення території України та повернення будь-коли в Україну; на свободу власної думки і слова, на вільне виявлення своїх поглядів і переконань; вільно збирати, зберігати, використовувати й поширювати інформацію усно, письмово та в інший спосіб на свій вибір; на свободу світогляду, віросповідання та ін.

В Конституції України офіційно закріплено право кожної людини на життя (ст. 27). В чинному законодавстві регулюються такі аспекти цього права: заборона здійснення медичними працівниками евтаназії – навмисного прискорення смерті або умертвіння невиліковно хворого з метою припинення його страждань; наявність

кримінальної відповідальності за позбавлення життя, зараження вірусом імунодефіциту людини та за інші злочини проти життя людини. Частина 2 статті 28 Конституції України закріпила положення про недопустимість катування, жорсткого, нелюдського або такого, що принижує гідність особи, поводження чи покарання. Згідно з частиною 3 статті 28 Конституції України жодна людина без її вільної згоди не може бути піддана медичним, науковим чи іншим дослідом. Тобто забороняється проведення науково-дослідного експерименту на хворих, ув'язнених або військовополонених, а також терапевтичного експерименту на людях, захворювання яких не має безпосереднього зв'язку з метою дослід.

Значну кількість особистих прав людини охоплює поняття «недоторканість особи», яке розглядається, з одного боку, як право на свободу та особисту недоторканість (ст. 29), а з другого, як право на охорону особистого та сімейного життя (ст. 32). Право на свободу включає такі аспекти, як гарантії від незаконного арешту та затримання, свободу пересування, вільний вибір місця проживання, право залишати Україну та повертатись в Україну.

Недоторканість особистого життя означає, що ніхто без згоди громадянина не має права втручатися в його особисте життя, обмежувати його подружні, родинні, інтимні та інші прояви індивідуальної активності.

Політичні права – можливості людини і громадянина брати участь у громадському та державному житті, вносити пропозиції про поліпшення роботи державних органів, їхніх службових осіб та об'єднань громадян, критикувати вади в роботі, безпосередньо брати участь у різних об'єднаннях громадян. До цієї групи відносять такі права: брати участь в управлінні державними та громадськими справами, користуватися рівним правом доступу до державної служби, а також служби в органах місцевого самоврядування; обговорювати, приймати закони й виносити рішення загальнодержавного та місцевого значення, беручи участь у всеукраїнському та місцевих референдумах; надсилати індивідуальні або колективні письмові звернення чи особисто звертатися до державних органів, органів місцевого самоврядування та їхніх посадових осіб; утворювати об'єднання громадян (політичні партії, громадські організації) та брати участь у їхній роботі; збиратися мирно, без зброї та проводити збори, мітинги, походи й демонстрації, про що завчасно сповіщати органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування; вибирати й бути обраним до державних органів та органів місцевого самоврядування; мати громадянство.

Економічні права – можливості людини і громадянина, що характеризують їхню участь у виробництві матеріальних благ.

Соціальні права – можливості людини і громадянина із забезпечення належних соціальних умов життя. Це є: право на охорону здоров'я; право на житло; право на матеріальне забезпечення у старості, в разі хвороби, повної або часткової втрати працездатності, втрати годувальника та ін.; право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї (харчування, одяг, житло).

Екологічні права – права людини і громадянина на безпечне екологічне середовище. Тобто, це право, на безпечне для життя і здоров'я довкілля; на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди та ін.

Культурні права – можливості доступу людини до духовних цінностей свого народу (нації) та всього людства. Це – право на освіту; право на користування досягненнями вітчизняної та світової культури; право на свободу наукової, технічної та художньої творчості; право на захист інтелектуальної власності; право на використання результатів інтелектуальної, творчої діяльності тощо.

Сімейні права – можливості людини і громадянина вільно розпоряджатися собою в сімейних правовідносинах. Це означає: право на невтручання в особисте й сімейне життя; право на добровільне одруження, рівні права та обов'язки у шлюбі та сім'ї; право на державну охорону сім'ї, материнства, батьківства і дитинства; право на рівність дітей незалежно від походження чи народження у шлюбі або поза шлюбом.

Основні права громадян нерозривно пов'язані з їхніми обов'язками. Основний обов'язок громадянина – встановлені Конституцією держави вид і міра його необхідної обов'язкової поведінки. Щоб людина могла успішно реалізувати свої права, отримувати від суспільства певні матеріальні й духовні блага, вона повинна виконувати покладені на неї обов'язки, віддавати суспільству свою працю, свої зусилля, піклуватися про державні та громадські справи.

Основні обов'язки громадян закріплює Конституція України. Умовно їх можна кваліфікувати по групах. У сфері економічного й соціального життя – це обов'язки сплачувати податки і збори, подавати декларації про свій майновий стан і доходи, зберігати природу та охороняти її багатства. У царині культурної діяльності громадяни несуть обов'язки з охорони історичних пам'яток та інших культурних цінностей, повинні відшкодовувати завдані ними збитки. До обов'язків у сфері суспільно-політичного життя належать обов'язки дотримуватися Конституції України та законів України; оберігати інтереси держави і сприяти зміцненню її могутності й авторитету; захищати Батьківщину, служити у Збройних Силах України; поважати національну гідність інших громадян; не завдавати шкоди культурній спадщині і навколишньому

середовищу, відшкодовувати власні збитки, У царині особистої та індивідуальної свободи серед обов'язків громадян України – необхідність поважати права та законні інтереси інших осіб. Батьки зобов'язані утримувати дітей до їх повноліття. Повнолітні діти зобов'язані турбуватися про своїх непрацездатних батьків.

Питання для самоперевірки:

- 1. Що є основним Законом нашої держави та на яких підставах ґрунтується зазначений закон?*
- 2. Які основні групи прав представлено в Конституції України?*
- 3. Яким чином реалізується право громадян України на освіту?*
- 4. Які обов'язки громадянина визначено Конституцією України?*

Тема 2

Загальна характеристика законодавства України в галузі освіти

1. Види нормативно-правових документів у галузі освіти.
2. Закон України «Про освіту» – базовий закон у сфері освіти.
3. Мета, завдання, принципи освіти. Структура системи освіти в Законі України «Про освіту».
4. Права та обов'язки учасників освітнього процесу в Законі України «Про освіту».
5. Соціальний захист працівників освіти в Законі України «Про освіту».

Основна література: 35; 36; 37; 41; 42; 43.

Загальна характеристика і структура законодавства України в галузі освіти. Найбільшу юридичну силу має Конституція України, закони України, ухвалені Верховною Радою України («Закон про освіту», «Закон про повну загальну середню освіту», «Закон про професійну (професійно-технічну) освіту», «Закон про дошкільну освіту», «Закон про позашкільну освіту», «Закон про наукову і науково-технічну діяльність»). Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013 р.), Концепція національно-патріотичного виховання дітей і молоді (2015 р.), Укази Президента України, Постанови Кабінету Міністрів України, документи державних виконавчих органів влади і місцевого самоврядування у галузі освіти, Статут закладу освіти, накази керівника закладу освіти.

Закон України «Про освіту» – базовий закон, який ще називають «конституцією освіти України», що визначає правові засади організації та діяльності закладів освіти. Дискусія щодо Закону тривала понад три роки, до якої долучилися усі зацікавлені групи –

експерти, науковці, освітяни, батьки, студенти і роботодавці. Прийнятий Верховною Радою 5 вересня 2017 року замість застарілого Закону «Про освіту» 1991 року. Новий закон містить 12 розділів, 84 статті і Прикінцеві і перехідні положення. Порівняно з попереднім Закон відрізняється низкою нововведень – установленням 12-тирічного терміну загальної середньої освіти, розширенням автономії школи та її відповідальності перед громадськістю за якість організації освітнього процесу, збільшенням оплати праці вчителів, зміною правил атестації вчителів та правил підвищення їх кваліфікації, уточненнями повноважень директорів шкіл, регламентацією їх каденції та процедури обрання, ширшим упровадженням державної мови навчання.

Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору.

В Законі України «Про освіту» містяться ті основні принципи і положення, на основі яких визначається стратегія і тактика реалізації законодавчо-закріплених ідей розвитку освіти в Україні. Відзначимо ці положення: гуманістичний характер освіти; пріоритет загальнолюдських цінностей; вільний розвиток особистості; загальна доступність освіти; безплатність загальної освіти; всебічний захист того, хто навчається; особливе значення в управлінні, функціонуванні і розвитку школи має збереження єдності державно-національного, культурного і освітнього простору; свобода і плюралізм в освіті; відкритість освіти; демократичний, державно-громадський характер управління освітою; світський характер освіти в державних, муніципальних закладах освіти; здобуття освіти рідною мовою; зв'язок освіти з національними і регіональними культурами і традиціями; наступність освітніх програм; варіативність освіти; розмежування компетенції суб'єктів системи.

Новим законом передбачаються нові терміни навчання і частково змінюється його структура. Шкільне навчання поділяється на три періоди: Початкова школа – 1–4 класи (4 роки). Базова середня школа (гімназії) – 5–9 класи (5 років). За законом початкова і базова середня школа можуть бути як частинами одного закладу освіти, так і різними закладами освіти. Профільна середня школа (ліцеї академічного і професійного спрямування) – 10–12 класи (3 роки). Початкова школа

запрацювала з 1 вересня 2018 року; базова запрацює з 1 вересня 2022 року і профільна – з 1 вересня 2027 року. Вища освіта як і раніше буде складатися з 2 рівнів: бакалаврат (три роки навчання замість чотирьох) і магістратура (два роки). Вступ до магістратури буде відбуватися за підсумками зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО).

Освітня реформа передбачає, що головною метою навчання стане не отримання суми знань, а оволодіння учнями певним набором компетентностей та наскрізних вмінь. Закон називає найважливіші компетентності, які мають бути сформовані у школярів:

- вільне володіння державною мовою;
- здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами;
- математична компетентність;
- компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій;
- інноваційність;
- екологічна компетентність;
- інформаційно-комунікаційна компетентність;
- навчання впродовж життя;
- громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей;
- культурна компетентність;
- підприємливість та фінансова грамотність;
- інші компетентності, передбачені стандартом освіти.

Відповідно до сучасних тенденцій, закон передбачає три види освіти: формальну, неформальну та інформальну. Формальна освіта здобувається за освітніми програмами відповідно до визначених законодавством рівнів освіти, галузей знань, спеціальностей (професій) і передбачає досягнення здобувачами освіти результатів навчання відповідного рівня освіти та здобуття кваліфікацій, що визнаються державою. Неформальна освіта здобувається, як правило, за освітніми програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій. Тобто, це підвищення рівня освіти поза офіційною системою закладів освіти та підвищення кваліфікації (тренінги, гуртки, курси). Інформальна освіта (самоосвіта) передбачає самоорганізоване здобуття особою певних компетентностей.

Закон України «Про освіту» регламентує нові форми здобуття освіти: інституційна (очна (денна і вечірня), заочна, дистанційна, мережева); індивідуальна (екстернатна, сімейна (домашня), педагогічний патронаж, на робочому місці (виробництві)); дуальна (поєднує форми здобуття освіти).

Важливою новацією закону є закріплення в законі права на навчання вдома, зокрема дистанційне навчання (через інтернет); екстернатне навчання (самостійне оволодіння матеріалом); сімейне або домашнє навчання (освіту забезпечують батьки) і педагогічний патронаж (якщо дитина за станом здоров'я не може відвідувати заняття, за нею закріплюють вчителя). Однак школяр має пройти оцінювання рівня засвоєних знань, вмінь і компетентностей. Процедуру такої перевірки Міністерство освіти і науки України ще має затвердити.

Результати навчання здобувачів освіти на кожному рівні повної загальної середньої освіти (після 4, 9 і 12 класу) оцінюються на підставі державної підсумкової атестації, що може здійснюватися в різних формах, визначених законодавством, зокрема у формі ЗНО. Учні молодшої школи будуть проходити тестування з моніторинговою метою. Зберігається ЗНО по закінченню школи для вступу до закладів вищої освіти.

Новації Закону торкнулися і дошкільної освіти. Базовий компонент дошкільної освіти – державний стандарт визначає державні вимоги до рівня розвиненості та вихованості дитини дошкільного віку. Відтак діти старшого дошкільного віку (з 5 років) обов'язково мають бути охоплені дошкільною освітою, зокрема і за сімейною (домашньою) формою здобуття дошкільної освіти.

Законодавство встановлює рівні освіти, що співвідносяться з рівнями Національної рамки кваліфікацій (НРК):

- дошкільна освіта, яка відповідає нульовому рівню НРК;
- початкова освіта, яка відповідає першому рівню НРК;
- базова середня освіта, яка відповідає другому рівню НРК;
- профільна середня освіта, яка відповідає третьому рівню НРК;
- перший (початковий) рівень професійної (професійно-технічної) освіти, який відповідає другому рівню НРК;
- другий (базовий) рівень професійної (професійно-технічної) освіти, який відповідає третьому рівню НРК;
- третій (вищий) рівень професійної (професійно-технічної) освіти, який відповідає четвертому рівню НРК;
- фахова передвища освіта, яка відповідає п'ятому рівню НРК;
- початковий рівень (короткий цикл) вищої освіти, який відповідає шостому рівню НРК;
- перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, який відповідає сьомому рівню НРК;
- другий (магістерський) рівень вищої освіти, який відповідає восьмому рівню НРК;
- третій (освітньо-науковий/освітньо-творчий) рівень вищої освіти, який відповідає дев'ятому рівню НРК;

- науковий рівень вищої освіти, який відповідає десятому рівню НРК.

Важливою новацією є введення поняття «академічної доброчесності», що передбачає коректні посилання на джерела інформації у процесі наукової чи педагогічної діяльності, дотримання норм законодавства про авторське право, надання достовірної інформації щодо методики і результати досліджень, об'єктивне оцінювання результатів навчання. Порушнику доброчесності загрожує відмова у присудженні наукового ступеня чи звання, позбавлення ступенів, звань, кваліфікаційних категорій, права обіймати певні посади. Учні і студентів можуть направити на перескладання іспиту, контрольної тощо, повторне проходження курсу, позбавити стипендії чи пільг або відрахувати.

Серед найважливіших новацій – зміни в управлінні освітою, а саме фінансова, академічна, організаційна та кадрова автономія. Школи зможуть самостійно визначати режим роботи (структуру навчального року, тривалість навчального тижня, дня, занять, відпочинку), самостійно обирати форми освітнього процесу, ухвалювати навчальні плани, щоб досягати результатів навчання, визначених Міністерством освіти і науки України. Індивідуальний навчальний план разом з учнем та школою зможуть створити і батьки, що має затвердити педагогічна рада. Педагоги зможуть працювати за власними освітніми програмами або використовувати типову програму Міністерства освіти і науки України. Виходячи зі світової практики, держава оцінюватиме результати навчання, а засоби їх досягнення вчитель зможе обирати самостійно. Важливим є запровадження прозорості діяльності та звітності закладів освіти: на офіційному сайті закладів освіти має оприлюднюватися інформація про заклад, керівника і заступників, педагогічних працівників, рівень їх освіти, кваліфікації, досвід педагогічної діяльності тощо. Кожна школа зобов'язана звітувати про свою фінансову діяльність на власному офіційному сайті.

Щодо мотивації праці вчителів, за нормами нового закону посадовий оклад педагогічного працівника найнижчої кваліфікаційної категорії встановлено в розмірі трьох мінімальних заробітних плат. Посадовий оклад педагогічного працівника кожної наступної кваліфікаційної категорії буде не менше ніж на 10%, що вступатиме в дію поступово. Водночас для вчителів законом запроваджується підвищення рівня кваліфікації – добровільна сертифікація (зовнішнє оцінювання професійної компетентності). Сертифікація представляє собою перевірку педагогів на володіння предметом, уміння спілкуватися з дітьми та використання сучасних методик компетентнісного навчання (навчання через діяльність, формування критичного мислення, організація роботи в групах, проектна робота тощо). У випадку її успішного проходження вчитель отримає 20%

надбавки до зарплати. Дія сертифіката становитиме 5 років. Суттєво змінюється і система обов'язкового підвищення кваліфікації викладачів, що є важливим для професійного зростання вчителя та фінансуватиметься з держбюджету.

Ще одним нововведенням є виборність директорів закладів освіти. Директор обиратиметься незалежною комісією максимум на дві каденції по 6 років, а потім самостійно формуватиме власну команду, прийматиме на роботу і звільнятиме вчителів.

Забезпечення якості освіти буде здійснювати Державна служба якості освіти. Державним засобом планового контролю над школою буде інституційний аудит закладу освіти (раз на 10 років), проте, якщо школа отримає громадську акредитацію, вважається, що заклад успішно пройшов аудит. Перевіряти заклад вищої освіти (ЗВО) тепер буде Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО). Нововведенням закону є і запровадження інституту освітнього омбудсмена, який має забезпечувати реалізацію права на освіту, розглядати порушення таких прав і приймати відповідні рішення.

Питання для самоперевірки:

- 1. Які основні закони і підзаконні акти входять до структури нормативно-правової бази в галузі освіти? Дайте їх стислу характеристику?*
- 2. Який закон називають «конституцією освіти» нашої держави та чому?*
- 3. Які мета, завдання і принципи освіти визначені Законом України «Про освіту»?*
- 4. Які основні зміни в управлінні освітою, передбачені новим Законом «Про освіту»?*
- 5. Схарактеризуйте основні права та обов'язки учасників освітнього процесу в зазначеному Законі «Про освіту»?*
- 6. В чому полягають функції інституту освітнього омбудсмена?*

Тема 3

Законодавство України про загальну середню освіту

1. Рівні і форми загальної середньої освіти. Типи закладів загальної середньої освіти.
2. Організація освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти.
3. Права та обов'язки учасників освітнього процесу в Законі України «Про повну загальну середню освіту».
4. Управління і самоврядування в закладах загальної середньої освіти.

Основна література: 9; 22; 29; 40.

16 січня 2020 року ухвалено Закон України «Про повну загальну середню освіту», що визначає правові, організаційні та економічні засади функціонування і розвитку системи загальної середньої освіти.

Закон складається із 65 статей у дев'яти розділах та десятого розділу «Прикінцеві та перехідні положення». Розділ I. Загальні положення. Розділ II. Доступність повної загальної середньої освіти. Розділ III. Освітній процес. Розділ IV. Учасники освітнього процесу. Розділ V. Заклад загальної середньої освіти та управління ним. Розділ VI. Забезпечення якості повної загальної середньої освіти. Розділ VII. Управління у сфері загальної середньої освіти. Розділ VIII. Економічні відносини у сфері загальної середньої освіти. Розділ IX. Міжнародне співробітництво. Розділ X. Прикінцеві та перехідні положення.

Повна загальна середня освіта в Україні здобувається на рівнях, що передбачають виконання учнем вимог до результатів навчання, визначених державними стандартами освіти (початкової, базової середньої, профільної середньої): початкова освіта – перший рівень, здобувається у закладах освіти протягом чотирьох років; базова середня освіта – другий рівень, здобувається у закладах освіти протягом наступних п'яти років; профільна середня освіта – третій рівень, здобувається у протягом наступних трьох років. Тривалість здобуття повної загальної середньої освіти на кожному її рівні може бути змінена залежно від форми здобуття освіти, результатів навчання та/або індивідуальної освітньої траєкторії учня.

Повна загальна середня освіта може здобуватися за такими формами: очна (денна), дистанційна, мережева, екстернатна, сімейна (домашня), форма педагогічного патронажу, очна (вечірня), заочна форма (на рівнях базової та профільної середньої освіти), дуальна (може застосовуватися для здобуття профільної середньої освіти професійного спрямування).

Види закладів освіти: початкова школа – забезпечує здобуття початкової освіти; гімназія – забезпечує здобуття базової середньої освіти; ліцей – забезпечує здобуття профільної середньої освіти; спеціальна школа – для осіб з особливими освітніми потребами, зумовленими порушеннями інтелектуального розвитку, фізичними та/або сенсорними порушеннями; навчально-реабілітаційний центр – для осіб з особливими освітніми потребами, зумовленими складними порушеннями розвитку; заклади професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої освіти та інші заклади освіти, що мають ліцензію на провадження освітньої діяльності у сфері загальної середньої освіти.

У системі спеціалізованої освіти є такі заклади: мистецький ліцей; спортивний ліцей; військовий (військово-морський, військово-спортивний) ліцей, ліцей із посиленою військово-фізичною підготовкою; науковий ліцей; професійний коледж (коледж)

спортивного профілю; мистецький коледж; інші заклади спеціалізованої освіти, визначені законодавством.

Основні новації полягають в тому, що Закон гарантує зарахування дітей до початкової школи без конкурсів, а заклад має бути доступним для дітей незалежно від їхнього соціального статусу чи місця народження. Передбачена інклюзивність, тобто можливість дітям з особливими освітніми потребами навчатися в звичайних школах за власною освітньою траєкторією. Розробка індивідуальної освітньої траєкторії передбачена передусім для дітей з особливими освітніми потребами й тих учнів, що додатково поглиблено навчаються поза школою чи прагнуть навчатись вдома. Додаткові індивідуальні чи групові консультації для учнів за рахунок держави.

Закон вперше встановлює право учнів на справедливе, неупереджене, об'єктивне, незалежне, недискримінаційне, доброчесне оцінювання результатів навчання. Також учням надається право обирати курси, навчальні предмети (інтегровані курси). Запроваджуються три адаптаційні цикли навчання: 1–2 класи, 5–6 класи та 10 клас. Крім того, Закон передбачає більше прав для учнівського самоврядування.

Одна з основних новацій – три можливі моделі вивчення української мови. Перша модель передбачена для корінних народів України, які не проживають у мовному середовищі своєї мови та не мають держави, яка цю мову захищала б та розвивала (передусім, кримські татари). Друга модель – для шкіл з навчанням мовою національних меншин, мови яких належать до мов Євросоюзу. Третя модель передбачена для решти національних громад України, що стосується нацменшин, мова яких належить до однієї з українською мовної сім'ї, а також, що проживають переважно в середовищі власної мови (російська мова).

Документ гарантує реальну педагогічну автономію вчителя у створенні авторських навчальних програм; розробці власної системи оцінювання та заохочення учня (зі створенням шкали переведення у 12-бальну); підвищенні кваліфікації за власним вибором коштом держави. Уводиться більше доплат для вчителів, зокрема у межах 10–20% від зарплати за завідування ресурсними кімнатами, кабінетами інформатики та спортивними залами. Перший рік роботи молодий вчитель проходить педагогічну інтернатуру, в межах якої отримує наставника, зобов'язаного надавати консультації молодому фахівцю та допомагати йому стати успішним вчителем. Наставник отримуватиме додаткову 20% надбавку.

Закон дає можливість батькам супроводжувати дитину з особливими освітніми потребами під час навчання, а також надає гарантії захисту учнів від булінгу. Окрім цього, документ передбачає обов'язкове навчання вчителів основам домедичної допомоги та

закриває доступ у заклад освіти особам, які вчинили злочин проти статевої свободи чи статевої недоторканності дитини.

До 1 липня 2020 року директори шкіл, які перебувають на безстрокових трудових угодах, будуть обов'язково переведені на строкові трудові угоди на 6 років.

Закон передбачає більше можливостей для шкіл у використанні власних коштів, зокрема на: формування структури закладу та штатного розпису; встановлення доплат, надбавок, виплати матеріальної допомоги, премій та/або їхніх розмірів, інших видів стимулювання та відзначення працівників; оплату поточних ремонтних робіт приміщень і споруд закладів загальної середньої освіти; оплату підвищення кваліфікації педпрацівників; укладення цивільно-правових угод для забезпечення діяльності закладу.

Питання для самоперевірки:

- 1. Які рівні і форми загальної середньої освіти, а також типи закладів загальної середньої освіти, визначені у відповідному Законі?*
- 2. В чому полягають особливості організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти, передбачені Законом?*
- 3. Які права та обов'язки учасників процесу визначає Закон?*
- 4. В чому полягають особливості управління та самоврядування в закладах загальної середньої освіти?*

Тема 4

Вища освіта в законодавстві України

1. Мета і структура Закону України «Про вищу освіту» (2014 р.). Освітньо-кваліфікаційні рівні та ступені.
2. Національне агентство з якості вищої освіти. Типи закладів вищої освіти та їх статус.
3. Автономія і самоврядування закладів вищої освіти.
4. Учасники освітнього процесу, їх права та обов'язки. Соціальний захист викладачів і студентів.
5. Підготовка науково-педагогічних кадрів.

Основна література: 26; 30; 31; 32; 44; 45.

Закон України «Про вищу освіту» 2014 року встановлює основні правові, організаційні, фінансові засади функціонування системи вищої освіти, створює умови для поєднання освіти з наукою та виробництвом з метою підготовки конкурентоспроможного людського капіталу для високотехнологічного та інноваційного розвитку країни, самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих фахівцях.

Закон містить 79 статей у 14 розділах та 7 пунктів у розділі XV «Прикінцеві та перехідні положення»: Розділ I. Загальні положення. Розділ II. Рівні, ступені та кваліфікації вищої освіти. Розділ III. Стандарти освітньої діяльності та вищої освіти. Розділ IV. Управління у сфері вищої освіти. Розділ V. Забезпечення якості вищої освіти. Розділ VI. Заклади вищої освіти. Розділ VII. Управління закладом вищої освіти. Розділ VIII. Доступ до вищої освіти, прийом, відрахування, переривання навчання, поновлення і переведення осіб, які навчаються у закладах вищої освіти. Розділ IX. Організація освітнього процесу. Розділ X. Учасники освітнього процесу. Розділ XI. Наукова, науково-технічна та інноваційна діяльність у закладах вищої освіти. Розділ XII. Фінансово-економічні відносини у сфері вищої освіти. Розділ XIII. Міжнародне співробітництво. Розділ XIV. Контроль у сфері вищої освіти. Розділ XV. Прикінцеві та перехідні положення.

Згідно з новим законом, встановлюються такі освітньо-кваліфікаційні рівні та ступені: молодший бакалавр, бакалавр, магістр, доктор філософії і доктор наук. У законі пояснюється, що молодший бакалавр – це ступінь, яку отримує студент по завершенню «короткого циклу» вищої освіти (предметів на 90–120 кредитів). Диплом молодшого бакалавра будуть отримувати випускники технікумів і коледжів. Для отримання диплома бакалавра студенту необхідно прослухати дисциплін на 180–240 кредитів. Заклади вищої освіти мають право видавати дипломи як державного зразка, так і «власні документи про вищу освіту» (якщо програма була неакредитована) (ст. 7). Обов'язковим для диплому бакалавра, магістра, доктора філософії є додаток до диплома європейського зразка. Заклади вищої освіти мають право видавати спільні дипломи, в тому числі з іноземними закладами (згідно з рішенням вчених рад). Якщо студент здобуває дві спеціальності, то відповідно отримує подвійний диплом.

Законом створюється Національне агентство з якості вищої освіти (ст. 17–22) – постійно діючий колегіальний орган, який реалізує державну політику у сфері вищої освіти. Агентство (25 членів – представників закладів вищої освіти незалежно від форми власності) наділене повноваженнями: аналіз якості освітньої діяльності закладу вищої освіти, ліцензійна експертиза, формування єдиної бази спеціальностей, затвердження стандартів вищої освіти, акредитація спеціальностей. Голова та заступники нацаргентства обираються на три роки і призначаються Кабінетом Міністрів України. Рішення щодо акредитації освітньої програми повинні прийматися на основі експертного висновку галузевої експертної ради. До складу таких рад можуть входити: представники держави, роботодавці, професійні об'єднання, представники вузів, наукових установ тощо.

Законом передбачено скасування акредитації закладів вищої освіти. Формулювання «навчальні заклади III–IV рівня акредитації» йде в небуття. Заклади вищої освіти будуть ділитися на три типи (ст. 28): університет; академія, інститут; коледж. Університет може бути багатогалузевим (класичний, технічний) або галузевим (технологічний, педагогічний, фізичного виховання і спорту, гуманітарний, богословський/теологічний, медичний, економічний, юридичний, фармацевтичний, аграрний, мистецький, культурологічний тощо), а інститути та академії можуть бути суто галузевими закладами освіти. Коледжі здійснюють підготовку на рівні молодшого бакалавра/бакалавра. Визначено особливості військових ЗВО, а також статус дослідницьких університетів як лідерів вищої освіти (ст. 24). Встановлюється новий порядок отримання статусу «національний» і «дослідницький» університет (ст. 29–30). Статус національного ЗВО може бути визначено за пропозицією Національного агентства з якості вищої освіти. Національний університет отримує на пріоритетних засадах фінансування на здійснення наукової і науково-технічної діяльності, на придбання наукового і навчального обладнання, комп'ютерних програм за рахунок держбюджету в обсязі не менше 10% від суми, яка виділяється на утримання вишу. Національний університет, який забезпечує «проривний розвиток держави в окремих галузях науки», отримує статус «дослідного». Присвоює такий статус Кабінет Міністрів України на конкурсних умовах строком на сім років, що дає право отримувати базове фінансування за окремою бюджетною програмою Держбюджету України на здійснення наукової діяльності.

Стаття 32 визначає принципи діяльності, основні права та обов'язки закладу вищої освіти. Діяльність ЗВО в Україні базується на принципах автономії та самоврядування, в тому числі і у фінансовій сфері. Заклади вищої освіти мають право:

- самостійно визначати організацію освітнього процесу;
- вибирати типи програм підготовки бакалаврів і магістрів;
- визнавати наукові ступені, отримані в іноземних вузах;
- надавати додаткові освітні послуги;
- створювати і реорганізувати свої структурні підрозділи;
- здійснювати спільну діяльність з іншими закладами вищої освіти;
- присуджувати наукові ступені;
- користуватися власними земельними ділянками;
- проводити фінансово-господарську діяльність;
- розпоряджатися власними фінансовими надходженнями, зокрема отриманими від надання додаткових платних послуг;
- відкривати поточні та депозитні рахунки в банках.

У свою чергу заклади вищої освіти зобов'язані:

- мати внутрішню систему забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти;
- створювати необхідні умови для отримання вищої освіти студентам з особливими освітніми потребами;
- оприлюднити на офіційному сайті, на інформаційних стендах та у будь-який інший спосіб інформацію про реалізацію своїх прав і виконання зобов'язань.

Про керівника закладу вищої освіти та його структурних підрозділів йдеться у статтях 34–35.

Статті 36–37 присвячено функціонуванню вченої і наглядової ради, а статті 39–40 – діяльності органів громадського та студентського самоврядування закладів вищої освіти.

Умови обрання керівника закладу вищої освіти та його структурних підрозділів представлено в статтях 42–43 Закону.

Процедура вступу до закладів вищої освіти (ст. 44–46). Прийом абітурієнта для здобуття ступеня молодшого спеціаліста або бакалавра здійснюється за результатами незалежного зовнішнього тестування та конкурсу творчих/фізичних здібностей, а також враховує середній бал атестата. Правила прийому визначає заклад вищої освіти, однак частка сертифіката зовнішнього оцінювання у конкурсному балі повинна бути не менше 20%, середній бал атестата повинен мати не більше 10%, а частка конкурсу творчих/фізичних здібностей абітурієнта не повинна перевищувати 50% загального балу. «Особливі успіхи» абітурієнта (призера IV етапу Всеукраїнських олімпіад або III етапу Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів – членів Малої академії наук) або успішне завершення підготовчих курсів може займати не більше 5% в підсумковому балі абітурієнта.

Студенти можуть отримувати «соціальні» або «академічні» стипендії (ст. 62), розмір яких визначає Кабінет Міністрів України. Розмір мінімальної стипендії для молодшого бакалавра не може бути меншою, ніж дві третини розміру прожиткового мінімуму, для бакалавра і магістра – не нижче розміру прожиткового мінімуму. Люди, які досягли значних успіхів у навчанні/наукової діяльності можуть претендувати на персональні стипендії. В Законі відсутня норма про обов'язкове відпрацювання трьох років для студентів вузів, які навчалися за рахунок державного або місцевого бюджетів.

Структура вищої освіти адаптована до Європейського простору вищої освіти, що закладає умови для полегшення визнання дипломів, академічної та професійної мобільності, реалізації можливості освіти впродовж життя. Статтею 5 передбачено освітньо-кваліфікаційні рівні вищої освіти – молодший спеціаліст,

бакалавр, магістр, а також освітньо-науковий рівень доктора філософії і науковий рівень доктора наук. Збільшено строк навчання за освітньо-кваліфікаційним рівнем магістра до півтора-двох років, а в аспірантурі за освітньо-науковим рівнем доктора філософії – з трьох до чотирьох років. Встановлено строк навчання в докторантурі за науковим рівнем доктора наук – три роки. Знято обмеження щодо форм навчання за освітньо-науковою програмою доктора філософії і науковою програмою доктора наук.

У зв'язку з передачею повноважень Вищої атестаційної комісії України до повноважень центрального органу виконавчої влади з формування та забезпечення реалізації державної політики у сфері освіти і науки, внесено відповідні зміни. Зокрема, виключено Розділ IX «Підготовка наукових і науково-педагогічних працівників» та статтю 19 «Повноваження Вищої атестаційної комісії України» чинного Закону. Статтю 59 «Наукові ступені і вчені звання» розділу IX викладено у новій редакції як статтю 8 «Кваліфікації, наукові ступені» розділу II «Освітньо-кваліфікаційні, освітньо-науковий, науковий рівні вищої освіти. Присвоєння вчених звань старшого дослідника, доцента і професора віднесено до повноважень центрального органу виконавчої влади з формування та забезпечення реалізації державної політики у сфері освіти і науки.

Зміст статті 60 «Спеціалізовані вчені ради» розділу IX викладено у новій редакції в переліку повноважень центрального органу виконавчої влади з формування та забезпечення реалізації державної політики у сфері освіти і науки.

У Розділі IX «Організація освітнього процесу» визначаються форми навчання, форми організації освітнього процесу та види навчальних занять (ст. 49–50). Особливу увагу варто звернути на Розділ X «Учасники освітнього процесу», в якому міститься стаття 54 (Вчені звання наукових і науково-педагогічних працівників), стаття 55 (Основні посади наукових, науково-педагогічних і педагогічних працівників закладів вищої освіти та порядок їх заміщення), стаття 56 (Робочий час науково-педагогічних, наукових і педагогічних працівників), стаття 57 (Права науково-педагогічних, наукових і педагогічних працівників), стаття 58 (Обов'язки науково-педагогічних, наукових і педагогічних працівників) та гарантії для працівників закладів вищої освіти (ст. 59).

Законодавчі норми післядипломної освіти викладено у статті 60, що передбачають здійснення такої освіти академіями, інститутами післядипломної освіти, структурними підрозділами закладів вищої освіти, а також відповідними підрозділами наукових і навчально-наукових установ та підприємств з видачею відповідного документу, зразок якого, так само, як і положення про післядипломну освіту, затверджується Кабінетом Міністрів України. Перепідготовку

віднесено до здобуття вищої освіти на основі певного освітньо-кваліфікаційного рівня.

До стандартів вищої освіти входять: освітньо-кваліфікаційні (освітньо-наукові) характеристики, освітньо-професійні (освітньо-наукові) програми, засоби діагностики якості освіти.

Новим розділом «Доступ до вищої освіти. Відрахування, переривання навчання, поновлення і переведення осіб, які навчаються у вищих навчальних закладах» (розділ VII) законодавчо врегульовано зовнішнє незалежне оцінювання знань та умінь осіб, які бажають здобувати вищу освіту на основі повної загальної середньої освіти, та встановлено порядок його проведення. Визначено, що прийом до закладів вищої освіти здійснюється за результатами ЗНО з урахуванням середнього бала державного документа про повну загальну середню освіту та бала закладу вищої освіти.

Законодавчо визначено основні засади практичної підготовки. Зокрема, статтею 46 «Практична підготовка осіб, які навчаються» передбачено безоплатне проходження особами, які навчаються у закладах вищої освіти, практик на підприємствах в установах та організаціях, незалежно від їх форми власності відповідно до положення, що затверджується центральним органом виконавчої влади з формування та забезпечення реалізації державної політики у сфері освіти і науки. Унормовано питання робочого часу педагогічних і науково-педагогічних працівників, що визначається як скорочена тривалість – 36 годин на тиждень (ст. 51).

Посилено інноваційну складову діяльності закладу вищої освіти та визначено організаційно-правові форми впровадження інновацій (ст. 60, 61, 62).

У Законі визначається статус спілки ректорів (директорів) закладів вищої освіти України, регіональних рад ректорів (директорів) закладів вищої освіти, асоціацій закладів вищої освіти, незалежних установ, які контролюють якість освіти, Національної рамки кваліфікацій (ст. 16), базових закладів вищої освіти та кафедр (ст. 54), які раніше законодавчо не врегульовувалися.

Одним із важливих нововведень Закону «Про вищу освіту» є створення постійно діючого консультативно-дорадчого органу при Кабінеті Міністрів України – Національної ради України з питань розвитку науки і технологій, метою діяльності якої є розробка перспектив стратегічного розвитку науки в Україні та забезпечення ефективної взаємодії представників наукової громадськості, органів виконавчої влади, реального сектору економіки у реалізації єдиної державної політики у сфері наукової і науково-технічної діяльності. Згідно з законом, Національна рада України з питань розвитку науки і технологій складається з Наукового та Адміністративного комітетів, до яких входять 24 провідних науковця – представники

світової наукової спільноти, та 24 представника центральних органів виконавчої влади, Національної академії наук України та національних галузевих академій наук, обласних (міських) державних адміністрацій регіонів, державних органів, що відповідають за наукову сферу, великих наукоємних підприємств, наукових установ, університетів, академій, інститутів та інноваційних структур. Члени Наукового комітету обираються Ідентифікаційним комітетом з питань науки, персональний склад якого формується на конкурсній основі з вітчизняних та іноземних вчених, які мають вагомі наукові здобутки, бездоганну наукову репутацію та довіру в науковому середовищі.

Питання для самоперевірки:

- 1. Яка мета вищої освіти, передбачена Законом України «Про вищу освіту»?*
- 2. Що Ви розумієте під принципами автономії та самоврядування, викладеними в Законі «Про вищу освіту»?*
- 3. У чому полягають основні права та обов'язки закладу вищої освіти?*
- 4. Які особливості організації освітнього процесу у закладі вищої освіти зазначені в Законі України «Про вищу освіту»?*
- 5. Схарактеризуйте основні права та обов'язки суб'єктів освітнього процесу, зафіксовані в Законі «Про вищу освіту».*
- 6. Які особливості управління закладом вищої освіти, передбачені Законом «Про вищу освіту»?*
- 7. Схарактеризуйте призначення Національної ради України з питань розвитку науки і технологій.*

Тема 5

Закон України «Про дошкільну освіту»

1. Загальні положення Закону «Про дошкільну освіту», принципи дошкільної освіти.
2. Управління закладом дошкільної освіти.
3. Учасники освітнього процесу, їх права та обов'язки.
4. Проблеми змісту освіти в закладі дошкільної освіти.

Основна література: 13; 14; 15; 34.

Нормативно-правове забезпечення діяльності закладу дошкільної освіти. Органи управління і контроль за діяльністю закладу дошкільної освіти. Аналіз Закону України «Про дошкільну освіту» показав, що його текст, особливо розділу I, відображає основні концептуальні позиції про права дитини Основного Закону України –

Конституції та частину загальних понять Конвенції ООН. В змісті багатьох статей Закону засвідчується високий рівень піклування держави Україна про дітей дошкільного віку й проголошується право на дошкільну освіту, береться відповідальність і зобов'язання щодо її забезпечення, підкреслюється пріоритетність дошкільної освіти у системі безперервної освіти і як основи розкриття особистісного потенціалу дитини.

Опрацювання тексту Закону засвідчує, що нормативно-правова лексика його насичена висловлюваннями і формулюваннями, які свідчать про демократичні правові засади законодавства України у сфері дошкільної освіти. У змісті статей Закону, особливо розділу I (Загальні положення), знаходимо підтвердження, що в основу державної політики у сфері дошкільної освіти покладаються важливі позиції, які узгоджуються і з Законом України «Про освіту» і Конвенцією про права осіб з інвалідністю. Далі подаємо огляд витримок з тексту Закону України «Про дошкільну освіту», які перекликаються зі змістом статей Конвенції:

- «... забезпечення права на доступність і безоплатність здобуття дошкільної освіти» (ст. 2);
- «Громадяни ... мають рівні права на здобуття дошкільної освіти у дошкільних навчальних закладах ...» (ст.9);
- «... створення належних умов для ... здобуття (дошкільної освіти)» (ст. 3);
- «... піклування про збереження та зміцнення здоров'я дитини» (ст. 3);
- «... всебічна допомога сім'ї» (ст. 3);
- «... доступність для кожного громадянина освітніх послуг, що надаються в системі дошкільної освіти» (ст. 6);
- «Дітям, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, тривалого лікування та реабілітації, гарантовано право на відвідування державних і комунальних дошкільних навчальних закладів з гнучким режимом роботи та їх утримання у цих закладах за рахунок держави» (ст. 33);
- «Дошкільний навчальний заклад ... задовольняє потреби громадян відповідної території в здобутті дошкільної освіти (ст. 11);
- «Дошкільний навчальний заклад «сприяє ..., розумовому, психологічному і фізичному розвитку дітей» (ст. 11);
- «... рівність умов для реалізації задатків, ... здібностей, ... обдарувань ...» (ст. 6);
- «... відповідність змісту, рівня й обсягу дошкільної освіти особливостям розвитку та стану здоров'я дитини дошкільного віку» (ст. 6);

- «... забезпечення різнобічного розвитку дитини відповідно до її задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних та фізичних особливостей, культурних потреб... » (ст. 4);

- «... встановлення відповідальності за порушення законодавства про дошкільну освіту» (ст. 2);

- «Для задоволення освітніх, соціальних потреб, організації ранньої корекції та лікувально-відновлювальної роботи при спеціальних загальноосвітніх школах (школах-інтернатах) створюються дошкільні групи ...» (ст. 12);

- «Основними завданнями органів управління системою дошкільної освіти є: створення умов для здобуття дітьми дошкільної освіти ...» (ст. 18);

- «Держава забезпечує соціальний захист, підтримку дітей дошкільного віку, особливо ... дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, тривалого лікування та реабілітації, ...» (ст. 33).

Як видно з наведених прикладів, загальні декларації близькі за змістом до передових філософських ідей піклування про дітей з вадами розвитку та з інвалідністю, які стрімко поширюються в світовій політиці підтримки дітей з особливими освітніми потребами та інвалідністю. Тому на перший погляд це створює відчуття, що права таких дітей в Законі України «Про дошкільну освіту» дотримуються і захищаються, оскільки мовні засоби його статей, розкривають позиції і зобов'язання держави, які є надзвичайно цінними своєю відповідністю змісту статті 24 «Освіта» Конвенції про права осіб з інвалідністю. Нормативно-правова риторика цього документа певною мірою відображає вимоги Конвенції, а саме в частині:

- визнання права дитини на дошкільну освіту;
- захисту цього права;
- забезпечення доступу до освіти і її якості;
- здобуття дітьми дошкільної освіти у місцях, де вони проживають;
- створення рівності можливостей;
- реалізації людського потенціалу;
- врахування індивідуальних особливостей розвитку;
- забезпечення розумного пристосування, що враховує індивідуальні потреби.

Таким чином, у Законі демонструється, що держава не лише визнає права дітей і гарантує їх, але й забезпечує практичну реалізацію шляхом визначення завдань, форм надання освітніх послуг, створення умов, покладання відповідальності на виконавчі органи за порушення законодавства у сфері дошкільної освіти тощо.

Питання для самоперевірки:

1. На яких принципах ґрунтується Закон «Про дошкільну освіту»?
2. Як регулює Закон «Про дошкільну освіту» управління закладом дошкільної освіти?
3. Які права та обов'язки учасників освітнього процесу?
4. Яким чином регламентуються питання змісту освіти в закладі дошкільної освіти?

Тема 6

Закон України «Про охорону дитинства»

1. Права дитини в законодавстві України і міжнародному праві.
2. «Конвенція про права дитини».
3. Основні положення Закону України «Про охорону дитинства».

Основна література: 13; 14; 15; 38.

Права дитини в законодавстві України і міжнародному праві. Дитина як суб'єкт правовідносин. Права та обов'язки дитини в Конституції України, в цивільному, сімейному, кримінальному кодексах, їх узгодження з нормами європейського права. «Конвенція про права дитини». Благополуччя дітей та їх права завжди викликали пильну увагу міжнародного співтовариства. Ще в 1924 році Ліга Націй прийняла Женевську Декларацію прав дитини (відносно рабства, дитячої праці, торгівлі дітьми). У 1959 році Організація Об'єднаних Націй (ООН) прийняла Декларацію прав дитини, в якій проголошені соціальні і правові принципи, що стосуються захисту і благополуччя дітей. 20 листопада 1989 року Генеральною Асамблеєю ООН була прийнята Конвенція про права дитини, яка вважається світовою конституцією для дітей. Дотримання прав дитини є одним із пріоритетних напрямів роботи Уповноваженого з прав людини. За роки існування інституту Уповноваженого з прав людини у 2013 році Україна стала членом Європейської мережі омбудсменів з прав дітей (ENOC).

Серед загальних прав дитини, які гарантуються міжнародним та національним законодавством, як правило виділяють наступні:

- право на життя;
- право на охорону здоров'я і безоплатну кваліфіковану медичну допомогу;
- право на безпечні умови для життя і здорового розвитку;
- право на ім'я та громадянство;
- право на рівень життя, достатній для фізичного,

інтелектуального, морального, культурного, духовного і соціального розвитку;

- право на вільне висловлювання особистої думки, формування власних поглядів, розвиток власної суспільної активності;

- право на свободу совісті та релігійних переконань;

- право на отримання інформації, що відповідає її віку (в тому числі право на вільний пошук, отримання, використання, поширення та зберігання інформації в усній, письмовій чи іншій формі, за допомогою творів мистецтва, літератури, засобів масової інформації, засобів зв'язку (комп'ютерної, телефонної мережі тощо) чи інших засобів на вибір дитини);

- право на звернення (зокрема, до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, засобів масової інформації та їх посадових осіб із зауваженнями та пропозиціями стосовно їхньої діяльності, заявами та клопотаннями щодо реалізації своїх прав і законних інтересів та скаргами про їх порушення);

- право на свободу, особисту недоторканність та захист гідності (зокрема, дитина вправі особисто звернутися до державних органів за захистом своїх прав, свобод і законних інтересів);

- право на проживання в сім'ї разом з батьками або в сім'ї одного з них та право на піклування батьків;

- право на освіту;

- право на майно та житло (зокрема, дитина наймача або власника житла має право користуватися ним нарівні з останнім);

- право на працю та на зайняття підприємницькою діяльністю;

- право на об'єднання в дитячі та молодіжні громадські організації (при цьому створення дитячих організацій політичного та релігійного спрямування забороняється).

Закон України «Про охорону дитинства» 2001 року визначає охорону дитинства як загальнонаціональний пріоритет, з метою забезпечення прав дитини на життя, освіту, охорону здоров'я та соціальний захист.

Закон складається з 8 розділів, у яких 40 статей: Розділ I. Загальні положення. Розділ II. Права та свободи дитини. Розділ III. Дитина і сім'я. Розділ IV. Дитина і суспільство. Розділ V. Дитина в несприятливих умовах та екстремальних ситуаціях. Розділ VI. Відповідальність за порушення законодавства про охорону дитинства. Розділ VII. Міжнародне співробітництво. Розділ VIII. Прикінцеві положення.

На особливу увагу заслуговують наступні положення.

Розділ 2. Права та свободи дитини.

Стаття 8. Право на життя та охорону здоров'я. Кожна дитина має невід'ємне право на життя з моменту визначення її живонародженою та життєздатною за критеріями Всесвітньої організації охорони здоров'я. Держава гарантує дитині право на охорону здоров'я, безоплатну кваліфіковану медичну допомогу.

Стаття 9. Право на ім'я та громадянство.

Стаття 10. Право на достатній життєвий рівень. Кожна дитина має право на рівень життя, достатній для її фізичного, інтелектуального, морального, культурного, духовного й соціального розвитку.

Стаття 11. Право на вільне висловлення думки, отримання інформації. Кожна дитина має право на вільне висловлення особистої думки, формування власних поглядів, розвиток власної суспільної активності, отримання інформації, що відповідає її віку.

Стаття 12. Право на захист від усіх форм насильства. Кожна дитина має право на свободу, особисту недоторканність та захист гідності. Держава здійснює захист дитини від усіх форм фізичного і психічного насильства, образи, недбалого й жорстокого поводження з нею, експлуатації, включаючи сексуальні зловживання, втягнення у злочинну діяльність, залучення до вживання алкоголю, наркотичних засобів і психотропних речовин, до екстремістських релігійних психокультових угруповань та течій, використання її для створення та розповсюдження порнографічних матеріалів, примушення до проституції, жебрацтва, бродяжництва, втягнення до азартних ігор тощо.

Розділ 3. Дитина і сім'я.

Стаття 13. Дитина й сім'я. Кожна дитина має право на проживання в сім'ї разом із батьками або в сім'ї одного з них та на піклування батьків.

Стаття 14. Відповідальність батьків за виховання та розвиток дитини. На кожного з батьків покладається однакова відповідальність за виховання, навчання й розвиток дитини. Батьки або особи, які їх замінюють зобов'язані виховувати дитину, піклуватися про її здоров'я, фізичний, духовний і моральний розвиток, навчання, створювати належні умови для розвитку її природних здібностей, поважати гідність дитини, готувати її до самостійного життя та праці, виховувати повагу до прав, свобод людини і громадянина, мови та національних історичних і культурних цінностей українського та інших народів, підготовку дитини до свідомого життя у вільному суспільстві.

Позбавлення батьківських прав не звільняє батьків від обов'язку утримувати дітей. Батьки або особи, які їх замінюють, несуть відповідальність за порушення прав і обмеження інтересів дитини на охорону здоров'я, фізичний і духовний розвиток, навчання, невиконання та ухилення від виконання батьківських обов'язків.

Стаття 15. Державна допомога сім'ям із дітьми. Держава забезпечує гарантований рівень матеріальної підтримки сімей, які виховують дітей, що здійснюється шляхом надання допомоги відповідно до Закону України Про державну допомогу сім'ям із дітьми, а також інших видів допомоги та доплати, передбачених законодавством України. Держава створює умови для повноцінного життя й розвитку дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які мають вади фізичного чи розумового розвитку або перебувають у надзвичайно складних умовах, шляхом здійснення соціальних, економічних та екологічних заходів.

Стаття 16. Розлучення дитини із сім'єю. Діти та батьки не повинні розлучатися всупереч їх волі, за винятком випадків, коли таке розлучення необхідне в інтересах дитини або цього вимагає рішення суду.

Стаття 17. Спілкування дитини з батьками, які проживають окремо. Дитина, яка проживає окремо від батьків або одного з них, має право на підтримання з ними регулярних особистих стосунків і прямих контактів. Стаття 18. Спілкування дитини з батьками, які проживають у різних державах. Дитина, батьки якої проживають у різних державах, має право на регулярні особисті стосунки і прямі контакти з обома батьками. Дитина та її батьки для возз'єднання сім'ї мають право на вільний в'їзд в Україну та виїзд з України у порядку, встановленому законодавством України.

Стаття 19. Право дитини на майно. Кожна дитина, в тому числі й усиновлена, має право на одержання в спадщину майна і грошових коштів батьків. У разі визнання батьків або одного з них рішенням суду безвісно відсутніми дитина має право на утримання за рахунок їх коштів і майна.

Стаття 20. Право дитини на житло. Держава забезпечує право дитини на проживання в таких санітарно-гігієнічних та побутових умовах, що не завдають шкоди її фізичному та розумовому розвитку.

Розділ 4. Дитина і суспільство.

Стаття 21. Право на освіту. Держава забезпечує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти.

Стаття 22. Залучення дитини до національної та світової культури. Держава забезпечує дитині доступ до національних духовних та історичних цінностей, досягнень світової культури та сприяє соціальному, духовному, моральному благополуччю, а також здоровому й психічному розвитку дитини. Забороняється пропагування у засобах масової інформації культу насильства й жорстокості, розповсюдження порнографії та інформації, що зневажає людську гідність і завдає шкоди благополуччю дитини.

Стаття 23. Дитина й релігія. Ніхто не повинен примушувати дитину сповідувати або не сповідувати ту чи іншу релігію.

Стаття 24. Дитина й праця. Вік, із якого допускається прийняття дитини на роботу, становить 16 років. Діти, які досягли 15-річного віку, можуть прийматися на роботу, що не завдає шкоди їх здоров'ю й навчанню, за згодою одного з батьків або особи, що замінює батьків.

Розділ 5. Дитина в несприятливих умовах та екстремальних ситуаціях.

Стаття 27. Діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування

Діти, які внаслідок смерті батьків, позбавлення батьків батьківських прав, хвороби батьків чи з інших причин залишилися без батьківського піклування, мають право на особливий захист і допомогу, що надається державою Стаття 28. Утримання й виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Утримання й виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, забезпечує держава.

Стаття 29. Захист прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. У разі передачі дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, під опіку чи піклування, влаштування в будинки дитини, дитячі будинки, школи інтернати, дитячі будинки сімейного типу та прийомні сім'ї житлове приміщення, в якому вони проживали, зберігається за дітьми протягом всього часу перебування їх в цих закладах

Стаття 30. Захист прав дітей-інвалідів та дітей з вадами розумового або фізичного розвитку

Стаття 31. Заклади для дітей-інвалідів та дітей з вадами розумового або фізичного розвитку.

Стаття 32. Захист дітей, які постраждали внаслідок стихійного лиха, аварій, катастроф.

Стаття 33. Державна допомога та пільги дітям, хворим на СНІД та ВІЛ-інфікованим.

Стаття 34. Заборона участі дітей у воєнних діях і збройних конфліктах.

Питання для самоперевірки:

- 1. Які права дитини передбачені в «Конвенції про права дитини»?*
- 2. Які права та свободи дитини визначені Законом України «Про охорону дитинства»?*
- 3. Яким чином Закон України «Про охорону дитинства» регулює взаємини дитини і сім'ї; дитини і суспільства?*
- 5. Як держава захищає дитину в несприятливих умовах та екстремальних ситуаціях?*

Тема 7

Права та обов'язки батьків і дітей у законодавстві України

1. Обов'язки батьків згідно з чинним законодавством.
2. Особисті майнові і майнові права дитини згідно з Сімейним кодексом України.
3. Права усиновленої дитини в законодавстві України.

Основна література: 11; 38; 48; 53.

Разом з загальними правами людини, які належать неповнолітнім, законом передбачені і деякі особливі права дитини, специфіка яких обумовлена її потребою в особливому захисті, турботі і допомозі. Окрім загального права на проживання в сім'ї, для дитини передбачені й інші права у сфері сімейного життя. Статтею 150 Сімейного кодексу України (СК) передбачені обов'язки батьків щодо виховання та розвитку дитини. Дитина має право на піклування з боку батьків про її здоров'я, фізичний, духовний та моральний розвиток, на забезпечення батьками здобуття нею повної загальної середньої освіти, підготовку її до самостійного життя, повагу. Батькам заборонено здійснювати будь-які види експлуатації дитини, застосовувати фізичні покарання та інші види покарань, які принижують людську гідність дитини. Відповідно до статті 153 СК України дитина має право на безперешкодне спілкування з батьками (обмежене у випадках, передбачених законом). Схожі норми передбачені й у статтях 15, 16 Закону України «Про охорону дитинства», згідно з якими дитина, яка проживає окремо від батьків або одного з них, має право на підтримання з ними регулярних особистих стосунків і прямих контактів, в тому числі дитина, батьки якої проживають у різних державах. Крім того, дитина має право на отримання інформації про відсутніх батьків, якщо це не завдає шкоди її психічному і фізичному здоров'ю.

Місце проживання дитини, яка не досягла 10 років, визначається за згодою батьків. Дитина ж, яка досягла 10 років, має право визначати місце свого проживання спільно з батьками. Дитина, якій виповнилося 14 років, взагалі може самостійно визначати де їй проживати у випадку, якщо її батьки проживають окремо (ст. 160 Сімейного кодексу України, ст. 29 Цивільного кодексу України). Після досягнення 14 років дитина набуває право самостійно звертатися до суду з позовом про позбавлення батьківських прав своїх батьків або одного з них. Дитина має право дати або не дати згоду на усиновлення (ст. 218 СК України). Згода дитини на усиновлення потрібна у всіх випадках, коли вона досягла такого віку та рівня розвитку, що може її висловити. Крім того, дитина має право бути проінформованою про правові наслідки

усиновлення (тобто їй має бути роз'яснено доступним способом що таке усиновлення, що це означає для неї, які наслідки усиновлення тощо). Згода дитини на усиновлення не обов'язкова лише у випадках, коли вона у зв'язку з віком або станом здоров'я не усвідомлює факту усиновлення, а також, якщо вона вже проживає в сім'ї усиновлювачів і вважає їх своїми батьками.

Дитина у віці від 14 до 16 років має право змінити своє власне ім'я або прізвище за згодою батьків або, у деяких випадках, – одного з них (наприклад, якщо другий з батьків помер, позбавлений батьківських прав, визнаний безвісно відсутнім тощо). Дитина ж, якій виповнилося 16 років, має право змінити своє власне ім'я або прізвище на власний розсуд (ст. 295 СК України).

Сімейним кодексом України закріплено загальне правило, згідно з яким дитина має право на те, щоб бути вислуханою батьками чи іншими членами сім'ї, а також будь-якими посадовими особами з приводу питань, що стосуються її особисто або її сім'ї. Незалежно від свого віку, кожна дитина, яка може висловити свою думку, має бути вислухана при вирішенні будь-яких спорів як між її батьками, так і між іншими особами з питань, що стосуються її виховання, місця проживання і т.п. (ст. 171 СК України).

У передбачених законом випадках дитина може отримати право одружитися або вийти заміж. Так, за загальним правилом, право на шлюб виникає після досягнення повноліття. Тобто право одружитися чи вийти заміж має людина, які виповнилося 18 років. Проте, згідно зі ст. 23 СК України дитині, яка досягла 16 років, також може бути надано право шлюб. Відповідне рішення приймається судом, якщо буде встановлено, що це відповідає інтересам дитини.

Які права дитини передбачені законодавством в сфері майнових відносин? Відповідно до статей 174, 175 СК України все майно, яке було придбане батьками для забезпечення виховання, розвитку чи навчання дитини (наприклад, іграшки, книги, одяг, взуття, меблі, спортивний інвентар, музичні інструменти, приладдя для творчості, інші дитячі аксесуари) є власністю дитини. Якщо ж дитина брала участь у праці, результатом якої стало набуття будь-якого майна, або у фінансуванні набуття такого майна, воно належить батькам та дитині на праві спільної сумісної власності. За загальним правилом, управління майном, що належить малолітній дитині (тобто у віці до 14 років), здійснюють батьки, проте, якщо така дитина може самостійно визначити свої потреби та інтереси, таке управління здійснюється з урахуванням потреб та інтересів дитини. Після припинення управління батьки зобов'язані повернути дитині майно, яким вони управляли, а також доходи від нього.

Дитина має право на одержання в спадщину майна і грошових коштів батьків у разі їх смерті при спадкуванні за законом (тобто

за відсутності заповіту). Також, законом передбачені випадки, коли дитина має право на обов'язкову частку у спадщині і за наявності заповіту незалежно від його змісту, тобто навіть тоді, коли батьки заповіли своє майно іншим особам (ст. 1235, 1241 Цивільного кодексу України). Такі права має й дитина, батьки якої позбавлені батьківських прав (ст. 17 Закону України «Про охорону дитинства»). Неповнолітня дитина розпоряджається доходом від свого майна відповідно до законодавства. Статтею 180 СК України на батьків покладено обов'язок утримувати дитину. Таким чином, дитина має право на утримання з боку батьків до досягнення нею повноліття. Також, законом передбачені випадки, коли право на утримання дитини зберігається й після досягнення нею 18 років, а саме: якщо дочка чи син є непрацездатними і потребують матеріальної допомоги (за умови, що батьки мають можливість надавати таку матеріальну допомогу); якщо дочка чи син, які не досягли 23 років, продовжують навчання і у зв'язку з цим потребують матеріальної допомоги (за умови, що батьки мають можливість надавати таку матеріальну допомогу). У випадку, якщо має місце сплата аліментів одним із батьків, такі кошти є власністю того з батьків, на ім'я кого вони виплачуються, проте вони можуть використовуватися лише за цільовим призначенням, тобто на утримання дитини, а сама дитина також має право брати участь у розпорядженні ними. В деяких випадках, дитина має право й на самостійне одержання аліментів.

Цивільним кодексом України (ЦК) передбачено деякі специфічні права дитини. Наприклад, згідно зі статтею 911 ЦК України дитина віком до 6 років має право на безоплатний проїзд за договором перевезення без права зайняття нею окремого місця, а дитина віком від 6 до 14 років – на проїзд за пільговою ціною. Також, для прикладу, відповідно до статті 1200 ЦК України у разі смерті потерпілого від злочину право на відшкодування шкоди має і її дитина до досягнення нею 18 років (учень, студент – до закінчення навчання, але не більш як до досягнення ним 23 років).

Відповідно до статті 35 ЦК України в деяких випадках дитина, яка не досягла повноліття, має право на отримання повної цивільної дієздатності. Зокрема, у випадках:

- якщо дитина досягла 16 років і працює за трудовим договором;
- якщо дитина записана матір'ю або батьком дитини;
- якщо дитина досягла 16 років і бажає займатися підприємницькою діяльністю.

Відповідно до статей 31, 32 ЦК України дитина, яка не досягла 14 років, має право:

- самостійно укласти дрібні побутові угоди (мова йде про угоди, які задовольняють побутові потреби особи, відповідають її розвитку та стосуються предмета, який має невисоку вартість);

- здійснювати особисті немайнові права на результати інтелектуальної, творчої діяльності, що охороняються законом.

Дитина, у віці від 14 до 18 років, крім дрібних побутових угод також має право:

- самостійно розпоряджатися своїм заробітком, стипендією або іншими доходами;

- самостійно здійснювати права на результати інтелектуальної, творчої діяльності, що охороняються законом;

- бути учасником (засновником) юридичних осіб, якщо це не заборонено законом або установчими документами юридичної особи;

- самостійно укласти договір банківського вкладу (рахунку) та розпоряджатися вкладом, внесеним нею на своє ім'я (грошовими коштами на рахунку);

- укласти інші угоди за згодою батьків (при цьому, у разі необхідності укладення угоди (наприклад купівлі-продажу) щодо транспортних засобів або нерухомого майна – необхідна наявність письмової нотаріально посвідченої згоди батьків та дозвіл органу опіки і піклування);

- розпоряджатися грошовими коштами, що внесені іншими особами в банк або іншу фінансову установу на її ім'я, за згодою органу опіки та піклування та батьків.

Які права дитини передбачені законодавством в сфері праці?

Відповідно до статті 21 Закону України «Про охорону дитинства», статті 188 Кодексу законів про працю України (КЗпП) дитина може бути прийнята на роботу після досягнення нею 16 років або, як виняток, після досягнення 15 років за умови, що її робота не завдаватиме шкоди її здоров'ю і навчанню та за згодою одного з батьків. Залучення дітей до виконання робіт з важкими, шкідливими чи небезпечними умовами, до підземних, нічних, надурочних робіт і робіт у вихідні дні – заборонено (ст. 192 КЗпП України).

Трудовим законодавством передбачено цілий ряд прав та пільгових умов роботи для неповнолітніх, зокрема:

- скорочена тривалість робочого часу зі збереженням оплати праці як за повну тривалість – для працівників віком від 16 до 18 років – 36 годин на тиждень, для осіб віком від 15 до 16 років – 24 години на тиждень (ст. 51, 194 КЗпП України);

- обмеження щодо звільнення з роботи з ініціативи роботодавця – за згодою служби у справах дітей (ст. 198 КЗпП України);

- покращенні умови щодо відпусток неповнолітніх робітників – тривалість у 31 день, призначення в зручний час і т. д.

(ст. 75, 195 КЗпП України, ст. 6, 10, 11, 24 Закону України «Про відпустки»).

Статтею 22 Закону України «Про охорону дитинства», статтею 35 ЦК України передбачено право дитини, якій виповнилося 16 років, займатися підприємницькою діяльністю. Дитина реєструється як підприємець за наявності письмової згоди на це батьків.

Питання для самоперевірки:

- 1. Які обов'язки батьків передбачені чинним законодавством?*
- 2. Схарактеризуйте особисті майнові і майнові права дитини згідно з Сімейним кодексом України.*
- 3. Які права усиновленої дитини, передбачені в законодавстві України?*

Тема 8

Стратегічні та концептуальні документи розвитку освіти в Україні

1. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021–2031 роки.
2. Концепція нової української школи 2016 року.
3. Концепція розвитку педагогічної освіти 2018 року.
4. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді 2015 року.

Основна література: 16; 17; 18; 25; 50.

Стратегію розвитку вищої освіти в Україні на 2021–2031 роки, що визначає місце вищої освіти в суспільстві й економіці країни, було розроблено на виконання Указу Президента України «Про вдосконалення вищої освіти в Україні» (2020 р.) та низки відповідних доручень Прем'єр-міністра України. Необхідність підготовки документу зумовлена розвитком технологій нового покоління, загостренням демографічних і соціальних проблем, посиленням цивілізаційних викликів, впливу глобального ринку праці й освітніх послуг та завершенням у 2021 році дії Національної стратегії розвитку освіти в Україні (Указ Президента України від 25.06.2013 р. № 44/2013). Нова Стратегія була розроблена робочою групою, створеною згідно з наказом тимчасово виконуючого обов'язки Міністра освіти і науки України Сергія Шкарлета від 28.07.2020 року № 974, до якої увійшли понад 100 фахівців. Процес розробки документу з урахуванням пропозицій представників органів влади, експертного співтовариства, освітян, науковців, громадськості та бізнесу мав відкритий публічний характер, висвітлювався на офіційному сайті Міністерства освіти та науки України, в засобах

масової інформації та на інтернет-порталі <http://reform.org.ua>. Варто зазначити, що проєкт розглядався в цілому, на засіданнях робочих груп і підгруп дуже детально в режимі відео-конференції.

Головним результатом реалізації Стратегії має бути створення ефективної системи вищої освіти, здатної забезпечити кадровий і науково-технічний супровід розвитку національної економіки, задовольнити потреби суспільства та зайняти гідне місце у світовому освітньому просторі. На нашу думку, особливий інтерес у зазначеному документі викликають стратегічні й операційні цілі та завдання розвитку вищої освіти на найближче десятиліття, спрямовані на забезпечення місії вищої освіти з урахуванням національних та глобальних ризиків і викликів.

Стратегічна ціль 1. Покращення системи управління освітою і забезпечення автономії ЗВО, серед індикаторів реалізації якої Стратегією визначено кількість закладів, яким надано найвищий рівень автономії; рейтинг автономії ЗВО (за модифікацією методики European University Association, розробленої для України); питома вага залучених інвестицій у розвиток закладу щодо загального фінансування; присутність університетів у світових рейтингах; середній загальноукраїнський рейтинг ЗВО в регіоні тощо.

Стратегічна ціль 2. Забезпечення збалансованості ринку праці фахівців з вищою освітою, індикаторами якої виступають: питома вага випускників ЗВО, які отримали перше місце роботи відповідно до освітньої програми; кількість проєктів публічно-приватного партнерства у сфері вищої освіти; питома вага практичної підготовки здобувачів вищої освіти на підприємствах щодо обсягу навчального навантаження; кількість укладених контрактів між ЗВО та роботодавцями на підготовку фахівців; питома вага годин навчального плану, проведених представниками бізнесу, роботодавців тощо.

Стратегічна ціль 3 передбачає забезпечення якості й доступності вищої освіти для різних верств населення. Індикатори її реалізації є: частка оновлених державних стандартів підготовки фахівців; кількість впроваджених сертифікатних програм та відкритих кваліфікаційних центрів; зменшення кількості абітурієнтів, які виїжджають на навчання за кордон; кількість звернень ЗВО до незалежних центрів оцінювання якості освіти; місце України у Глобальному Індексі Конкурентоспроможності за компонентою «навички» та підкомпонентою «набір навичок випускників») у рейтингах національних систем вищої освіти та університетів (ARWU, THE, QS, U21); кількість освітніх програм, акредитованих авторитетними закордонними організаціями (членами Європейської асоціації із забезпечення якості вищої освіти, Європейського реєстру забезпечення якості вищої освіти та міжнародними професійними

асоціаціями); задоволеність студентів якістю та рівнем організацією освітнього процесу за даними соціологічних досліджень; рівень працевлаштування випускників; питома вага ЗВО, в яких виявлені корупційні правопорушення в загальній кількості університетів України; питома частка вступників, які успішно склали ЗНО; рівень «відсіву» студентів за неуспішністю; кількість спільних програм підготовки (центрів професійної орієнтації ЗВО та закладів середньої, середньої професійної та передвищої освіти), кількість студентів з особливими потребами та із соціально-вразливих категорій населення; кількість освітніх програм ЗВО з версіями для дистанційного навчання; кількість випускників, які навчалися за дистанційною формою.

Стратегічна ціль 4. Інтеграція науки, освіти та бізнесу для забезпечення економічного зростання країни з такими індикаторами: кількість створених на базі ЗВО центрів інновацій, обсяг реалізованих за участі ЗВО інноваційних проєктів, обсяг державного фінансування наукових проєктів, грантових і стипендіальних програм; обсяг замовлень від суб'єктів господарювання; кількість патентів, отриманих викладачами ЗВО; обсяг коштів, отриманих ЗВО від реалізації прав інтелектуальної власності, кількість створених спільних навчально-наукових закладів (спільно з академічними установами) за участі ЗВО та міжвишівських наукових проєктів; кількість дослідних університетів; кількість та позиції українських ЗВО, представлених у світових університетських рейтингах, питома вага ЗВО – учасників регіональних кластерів Індустрії 4.0; кількість науково-технологічних платформ; питома вага ЗВО, що відкрили філії кафедр (чи лабораторій) на базі суб'єктів господарювання.

Стратегічна ціль 5. Розвиток кадрового потенціалу ЗВО передбачає такі основні індикатори: співвідношення середньої заробітної плати викладачів до середньої в регіоні не менше 200%; кількість здобувачів третього, науковоосвітнього рівнів та наукового рівня; питома вага молодих викладачів-учених у ЗВО.

Стратегічна ціль 6. Розвиток системи безперервної освіти та навчання протягом життя, що визначається індикаторами: кількість студентів ЗВО і закладів фахової передвищої освіти віком від 24 років і старших, які здобули другу вищу, професійну, післядипломну освіту; кількість студентів ЗВО і закладів фахової передвищої освіти віком від 24 років і старших, які здійснили підвищення кваліфікації, зокрема завдяки неформальній та інформальній освіті.

Стратегічна ціль 7. Інтеграція в європейський і світовий освітній простір з урахуванням національних інтересів зорієнтована на такі індикатори: кількість країн світу, що визнають дипломи українських ЗВО про вищу освіту; кількість і позиції українських ЗВО у світових рейтингах університетів, кількість освітніх програм з подвійних

дипломів; кількість українських викладачів, залучених до міжнародних досліджень; обсяг міжнародних грантів, отриманих ЗВО; кількість міжнародних наукових конференцій, індексованих у міжнародних наукометричних базах, кількість іноземних студентів та закордонних представництв, філій українських ЗВО.

Наразі до найактуальніших завдань належить розробка необхідного нормативно-правового забезпечення розвитку вищої освіти відповідно до цілей Стратегії. Порівняльний аналіз показує, що на відміну від попередніх стратегічних документів, передбачається оприлюднення звітів про результативність реалізації Стратегії на офіційному сайті Міністерства освіти і науки України, посилення на звіти на сторінках Міністерства освіти і науки України у соціальних та професійних мережах. На сайті reforms.org.ua запроваджено форму зворотного зв'язку для громадського обговорення результативності реалізації Стратегії та пропозицій щодо внесення змін до Стратегії.

Нова українська школа (2016 р.) – це ключова реформа Міністерства освіти і науки України. Головна мета – створити школу, в якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, а й уміння застосовувати їх у повсякденному житті, здатність критично мислити, бути відповідальними громадянами. Реформу розраховано на три роки, що ґрунтується на таких цінностях як орієнтація на учня, автономія школи, свобода творчої самореалізації вчителя, педагогіка партнерства, справедливе фінансування тощо). Ключова зміна для учнів стосується підходів до навчання та змісту освіти. Адже мета НУШ – виховати інноватора та громадянина, який вміє ухвалювати відповідальні рішення та дотримується прав людини. Замість запам'ятовування фактів та понять учні набуватимуть компетентностей – динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та навчальну діяльність. Тобто формується ядро знань, на яке будуть накладатись уміння цими знаннями користуватися, а також цінності та навички, що знадобляться випускникам у професійному та приватному житті. Список компетентностей, яких набуватимуть учні закріплено законом «Про освіту». Він створювався з урахуванням «Рекомендації Європейського Парламенту та Ради Європи щодо формування ключових компетентностей освіти впродовж життя» (від 18.12.2006 р.):

- вільне володіння державною мовою;
- здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами;
- математична компетентність;
- компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій;

- інноваційність;
- екологічна компетентність;
- інформаційно-комунікаційна компетентність;
- навчання впродовж життя;
- громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей;
- культурна компетентність;
- підприємливість та фінансова грамотність.

Спільними для всіх компетентностей є наскрізні вміння: читання з розумінням, уміння висловлювати власну думку, критичне системне мислення, здатність логічно обґрунтовувати позицію, творчість, ініціативність, вміння керувати емоціями, приймати рішення, розв'язувати проблеми, співпрацювати з іншими людьми. Щоб набувати компетентностей, учні навчаються за діяльнісним підходом – частіше щось роблять замість того, щоб просто слухати вчителя. Концепція пропонує впроваджувати інтегроване та проєктне навчання, щоб учні отримували цілісне уявлення про світ та вчилися вирішувати проблеми за допомогою знань з різних дисциплін. За новою моделлю оцінювання, учні перших класів отримують Свідоцтво досягнень, що фіксує процес навчання. Реформа передбачає створення розвивального освітнього середовища, зміну ставлення до дитини: повага, увага, пошук оптимального способу ефективного навчання.

Один з головних принципів НУШ – умотивований учитель, тож важливо сприяти його професійному та особистому зростанню, підвищувати соціальний статус, забезпечити свободу дій. Міністерство пропонуватиме типові навчальні програми, проте учитель чи авторська група може доповнювати їх або створювати свої. Учитель обмежений лише Державним стандартом, де окреслено результати: що мають знати та вміти учні, закінчивши певний етап навчання, а засоби учитель визначатиме сам. Педагоги зможуть підвищувати кваліфікацію за державні кошти не тільки в Інститутах післядипломної педагогічної освіти, а й в обраних педагогами організаціях. За п'ять років підвищення кваліфікації має скласти 150 годин, і навчання має відбуватися щорічно. А щоб умотивувати вчителів фінансово, запровадить сертифікацію – добровільну перевірку, проходження якої надасть учителям 20% надбавку до окладу та звільнить від атестації.

Впроваджується кадрова автономія: директор школи може самостійно призначати заступників, приймати на роботу та звільняти педагогічних працівників. Директор школи обирається за конкурсом. Одна людина зможе бути на цій посаді не більше двох термінів по 6 років, а потім зможе обіймати інші посади в цій школі або ж брати участь у конкурсі директорів у іншій школі. Завдяки партнерству між школою та родиною, батьки можуть створювати органи громадського

самоврядування та впливати на освітній процес. Усі заклади освіти, які отримують публічні кошти (бюджетні, благодійні внески), зобов'язані оприлюднювати свій кошторис та інформацію про витрати. На зміну процедури атестації шкіл, що мала виключно наглядово-контрольні функції, прийшов Порядок проведення інституційного аудиту. На допомогу директорам шкіл Державною службою якості освіти розроблено Рекомендації до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти.

Метою Концепції розвитку педагогічної освіти (2018 р.) є вдосконалення системи педагогічної освіти для підготовки педагогічних працівників нової генерації, створення умов для залучення до педагогічної діяльності фахівців інших професій, забезпечення умов для розвитку сучасних альтернативних моделей безперервного професійного та особистісного розвитку педагогів. Нова Концепція констатує, що конкурентоспроможність педагогічного працівника визначається професіоналізмом, залежить від рівня кваліфікації, досвіду педагогічної діяльності, майстерності, професійно значущих якостей (мобільності, особистої відповідальності за неперервний професійний розвиток, здатності до особистого творчого розвитку, інноваційних пошуків).

Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді актуалізує патріотичне, громадянське виховання як основоположні напрями, що відповідають нагальним викликам сучасності та закладають підвалини для формування свідомості поколінь, які розглядатимуть державу (patria) як запоруку власного особистісного розвитку на ідеях гуманізму, соціального добробуту, демократії, свободи, толерантності, виваженості, відповідальності, здорового способу життя, готовності до змін. Пріоритетом є формування нового українця, що діє на основі національних та європейських цінностей: повага до національних символів (Герба, Прапора, Гімну України); участь у громадсько-політичному житті; повага до прав людини; верховенство права; толерантне ставлення до цінностей і переконань представників іншої культури, а також до регіональних та національно-мовних особливостей; рівність всіх перед законом; готовність захищати суверенітет і територіальну цілісність України.

Питання для самоперевірки:

- 1. Які основні цілі Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2021–2031 роки?*
- 2. Визначте мету та цінності Нової української школи (2016 р.)?*
- 3. Які основні положення Концепції розвитку педагогічної освіти?*
- 4. Які пріоритетети Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді?*

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Конституція України – базовий документ для освітнього законодавства.

1. Демократичні принципи Конституції України.
2. Права людини і громадянина України.
3. Конституційні обов'язки громадянина України.

Основна література: 15; 23.

Тема 2. Загальна характеристика законодавства України в галузі освіти.

1. Основні нормативно-правові документи системи освіти, їх завдання і загальні положення.
2. Закон України «Про освіту».
3. Вдосконалення системи підготовки педагогічних кадрів: нормативна база.

Основна література: 35; 36; 37; 41; 42; 43.

Тема 3. Законодавство України про середню освіту.

1. Мета, завдання, типи закладів освіти.
2. Організація освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти, його учасники. Педагогічне навантаження.
3. Державний стандарт середньої освіти. Атестація.

Основна література: 9; 22; 29; 40.

Тема 4. Управління закладами загальної середньої освіти.

1. Вимоги до керівника закладу загальної середньої освіти.
2. Юридична відповідальність керівника закладу загальної середньої освіти.
4. Функції органів самоврядування в закладах загальної середньої освіти.

5. Міжнародне співробітництво і відповідальність у сфері освіти.

Основна література: 9; 22; 29; 40.

Тема 5. Вища освіта в законодавстві України.

1. Мета, завдання, типи закладів освіти.
2. Організація педагогічного процесу у закладах вищої освіти, його учасники.
3. Управління закладами вищої освіти.
4. Кадрове забезпечення закладу вищої освіти. Навчальне навантаження науково-педагогічних працівників.

5. Науково-дослідна робота.

6. Професійний стандарт викладача вищої школи.

Основна література: 26; 30; 31; 32; 44; 45.

Тема 6. Закон України «Про дошкільну освіту».

1. Мета, завдання, типи закладів дошкільної освіти.
 2. Права та обов'язки дітей, батьків та працівників закладу дошкільної освіти.
 3. Управління системою дошкільної освіти.
- Основна література: 13; 14; 15; 34.*

Тема 7. Закон України «Про позашкільну освіту».

1. Мета і структура позашкільної освіти.
 2. Організація освітнього процесу у позашкільних закладах, його учасники.
 3. Управління системою позашкільної освіти.
- Основна література: 41.*

Тема 8. Закон України «Про охорону дитинства».

1. Особисті і майнові права дитини.
 2. Патронат і опіка дітей. Умови усиновлення дітей.
 2. Роль органів опіки і піклування в охороні прав дітей.
- Основна література: 13; 14; 15; 38.*

Тема 9. Сімейний кодекс України.

1. Регулювання сімейних відносин у законодавстві України.
 2. Права і обов'язки дітей, батьків, інших членів родин.
 3. Сімейне законодавство України в системі міжнародних зв'язків.
- Основна література: 11; 38; 48; 53.*

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Завдання для самостійної роботи №1

1. Мета, завдання і принципи освіти в законодавстві України.
2. Права дитини в українському і міжнародному законодавстві. «Конвенція про права дитини».
3. Державна політика в галузі освіти згідно з законодавством України.

Основна література: 35; 36; 40; 41; 42; 43.

Завдання для самостійної роботи №2

1. Структура системи освіти за законодавством України.
2. Функції спеціально уповноваженого органу управління освіти.

Основна література: 5; 9; 36.

Завдання для самостійної роботи №3

1. Повноваження місцевих органів управління освітою і правові підстави їх діяльності.
2. Мовне питання в законодавстві України.
3. Національна освіта і виховання в законодавстві України.

Основна література: 5; 8; 9; 16; 17.

Завдання для самостійної роботи №4

1. Примірний статут закладу загальної середньої освіти.
2. Розпорядчі акти в галузі освіти. Постанови Кабінету Міністрів України, Верховної Ради України, Укази Президента України, нормативно-правові документи Міністерства освіти і науки України (проаналізувати їх специфіку).

Основна література: 5; 8; 9; 16; 17; 29; 36; 40.

Завдання для самостійної роботи №5

1. Трудові відносини в законодавстві України.
 2. Кодекс законів про працю України.
 3. Регламентація робочого часу, відпусток працівників освіти.
- Система соціального захисту.

Основна література: 11; 33; 39.

Завдання для самостійної роботи №6

1. Керівництво закладом освіти в законодавстві України.
2. Адміністрація закладу освіти та її повноваження.
3. Громадське самоврядування в закладах освіти та правові підстави його діяльності.

Основна література: 5; 9; 17; 32; 36; 40; 41; 42; 43.

Завдання для самостійної роботи №7

1. Професійний стандарт на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти»
2. Статут Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти.

Основна література: 44; 49.

Завдання для самостійної роботи №8

1. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021–2031 роки.
2. Концепція нової української школи 2016 року.
3. Концепція розвитку педагогічної освіти 2018 року.
4. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді 2015 року.

Основна література: 16; 17; 18; 25; 50.

ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Виконання реферату дозволяє більш глибоко засвоїти правові положення, розкриває здібності студентів до самостійної дослідницької роботи, допомагає розвинути вміння аналізувати нормативно-правові джерела, узагальнювати юридичну (національну та міжнародну) практику, правильно вірно тлумачити й застосовувати норми права. Реферат виконується за однією із пропонованих тем, або ж студент може самостійно визначитися із темою, яка його особливо зацікавить в межах представленого курсу та узгодити це з викладачем. Виконуючи реферат, студенту слід звертати увагу рівень актуальності теми, на проблемні і дискусійні питання. Обсяг реферату становить 15–20 сторінок друкованого тексту. Обов'язково має бути вступ та висновки, яких студент дійшов самостійно, посторінкові зноски на використані джерела. Пряме запозичення положень без посилань на вистані джерела не допускається! Реферат здається не пізніше, ніж за місяць до залікової сесії студентів відповідної форми навчання. Реферат виконується виключно державною мовою. Оцінюється незадовільно реферат, виконаний на основі матеріалів підручника (або навчального посібника) та позбавлений елементів самостійності та критичного мислення.

Тематика рефератів

1. Освіта як пріоритет державної політики: законодавчий рівень.
2. Права і обов'язки громадян України в Конституції України.
3. Права дитини в українському і міжнародному законодавстві.
4. Права та обов'язки суб'єктів освітнього процесу в законодавстві України.
5. Органи громадського самоврядування у закладах освіти: нормативний аспект.
6. Правовий статус керівника закладу освіти. Положення про Раду закладу.
7. Вимоги до керівника закладу освіти.
8. Поняття та види юридичної відповідальності керівника закладу освіти.
9. Адміністративна відповідальності керівника закладу освіти.
13. Рівні і форми загальної середньої освіти в Законі «Про повну загальну середню освіту».
14. Типи закладів загальної середньої освіти в Законі «Про повну загальну середню освіту».
15. Організація освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти в Законі «Про повну загальну середню освіту».
16. Права та обов'язки учасників освітнього процесу в Законі «Про повну загальну середню освіту».

17. Управління і самоврядування в закладах загальної середньої освіти в Законі «Про повну загальну середню освіту».
18. Мета і структура Закону України «Про вищу освіту».
19. Система соціального захисту працівників освіти.
20. Проблеми благодійницької діяльності в законодавстві України.
21. Національно-патріотичне виховання дітей і молоді: нормативно-правовий вимір.
22. Пріоритети Національної стратегії розвитку освіти в Україні.
23. Мовне питання в законодавстві України про освіту.
24. Університетська автономія та академічні свободи в законодавстві України.
25. Вимоги до науково-педагогічних працівників у Професійному стандарті викладача вищої школи.
26. Пріоритети реформування освіти відповідно до Концепції Нової української школи.
27. Європейський вектор розвитку вищої освіти в Україні: нормативно-правовий вимір.
28. Нормативно-правове забезпечення Болонського процесу.
29. Національна рамка кваліфікацій.
30. Порівняльний аналіз старої та нової редакції Закону України «Про вищу освіту».
31. Нормативні засади внутрішнього забезпечення контролю якості освіти.
32. Функції НАЗЯВО в нормативних документах.
33. Статут вищого закладу освіти.
34. Накази ректора вищого закладу освіти як нормативний документ.
35. Характеристика Закону «Про освіту» як основного документу в галузі освіти.
36. Характеристика Закону «Про наукову і науково-технічну діяльність» в контексті академічної доброчесності.
37. Положення про організацію освітнього процесу у закладі вищої освіти.
38. Нормативні аспекти рейтингу викладача вищого закладу освіти.
39. Стратегічні документи розвитку освіти.

ТЕСТИ

1. Відповідно до Закону України «Про освіту» під освітою розуміється:

А) Цілеспрямований процес оволодіння систематизованими знаннями про природу, людину, суспільство, культуру та виробництво.

Б) Сукупність спадкоємних загальноосвітніх та професійних освітніх програм.

В) Формування загальної культури особистості, адаптація особистості до життя в суспільстві.

2. Хто є дитиною згідно з Конвенцією про права дитини?

А) Людська істота до досягнення 18-річного віку.

Б) Ті, хто навчається (вихованці) до 16 років.

В) Учні до досягнення віку 15 років.

3. Основні положення про права дитини закріплені в :

А) Конвенції про права дитини.

Б) Загальній декларації прав людини.

В) Конституції України.

4. Згідно з Конвенцією про права дитини кожна дитина має право на ім'я та громадянство з моменту:

А) На ім'я – з моменту народження, на громадянство – з моменту отримання паспорта.

Б) На ім'я – з моменту народження, на громадянство – з моменту повноліття.

В) І на ім'я, і на громадянство – з моменту народження.

5. У результаті впровадження системи національно-патріотичного виховання згідно з Концепцією національно-патріотичного виховання дітей і молоді (затвердженою наказом Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 р. № 641) очікується:

А) Забезпечення у молодого покоління розвинутої патріотичної свідомості і відповідальності, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про спільне благо, збереження та шанування національної пам'яті.

Б) Створення ефективної виховної системи національно-патріотичного виховання молоді.

В) Консолідація зусиль суспільних інституцій у справі виховання підростаючого покоління.

Г) Усі перераховані пункти.

6. У новій редакції Положення про освітній округ (затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 20.01.2016 р. №79 визначено), що входить до складу округу:

- А) суб'єкти округу незалежно від підпорядкування.
- Б) опорні заклади загальної середньої освіти, їх філії.
- В) опорні заклади загальної середньої освіти, їх філії та можуть бути залученими інші юридичні особи, їх відокремлені підрозділи.

7. Ким або яким законодавчим актом, нормативним документом визначається мова (мови), на якій ведуться навчання і виховання в закладі освіти?

- А) Закон України «Про освіту».
- Б) Типовим положенням про відповідний освітній заклад.
- В) Засновником освітнього закладу і (або) статутом загальноосвітньої установи.

8. Гранично допустиме навчальне навантаження на дитину у закладах дошкільної освіти різних типів та форми власності затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від:

- А) 20.02.2016 року.
- Б) 13.05.2011 року.
- В) 20.04.2015 року.

9. Згідно Закону України «Про дошкільну освіту» (із змінами, внесеними Законом України від 2 червня 2015 р. N 498-VII), завданнями дошкільної освіти є:

- А) Збереження та зміцнення фізичного, психічного і духовного здоров'я дитини.
- Б) Виховання у дітей любові до України, шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної мови, регіональних мов або мов меншин та рідної мови, національних цінностей Українського народу, а також цінностей інших націй і народів, свідомого ставлення до себе, оточення та довкілля.
- В) Формування особистості дитини, розвиток її творчих здібностей, набуття нею соціального досвіду; виконання вимог Базового компонента дошкільної освіти, забезпечення соціальної адаптації та готовності продовжувати освіту; здійснення соціально-педагогічного патронату сім'ї.
- Г) Усі зазначені пункти є правильними.

10. Педагогічний колектив закладу дошкільної освіти, з урахуванням специфіки його діяльності (типу закладу):

А) Має право самостійно визначати, які із чинних освітніх програм обрати для повнішої реалізації базового інваріантного та варіативного змісту дошкільної освіти.

Б) Обирає освітню програму за рекомендаціями Міністерства освіти і науки України.

В) Обирає освітню програму за наказом відділу освіти.

11. Основним нормативним правовим документом, що регулює організацію освітнього процесу освітньої установи, є:

А) Закон України «Про освіту».

Б) Конституція України.

В) Статут установи.

12. Хто несе відповідальність за життя і здоров'я учнів (вихованців) під час освітнього процесу?

А) Освітня установа.

Б) Батьки (законні представники) учнів (вихованців).

В) Освітня установа і батьки (законні представники) учнів (вихованців).

13. Чи мають педагоги право на участь в управлінні освітньою установою?

А) Мають відповідно до Закону України «Про освіту».

Б) Ні.

В) Мають, але якщо таке право прописано в Статуті школи.

14. Нормативний правовий документ, у якому в обов'язковому порядку прописані права та обов'язки педагогів, – це:

А) Правила внутрішнього трудового розпорядку.

Б) Посадова інструкція.

В) Усі перераховані.

15. При виконанні професійних обов'язків педагогічні та науково-педагогічні працівники мають право:

А) Тільки на свободу вибору і використання методик навчання і виховання.

Б) Тільки на свободу вибору і використання методів оцінки знань учнів, вихованців.

В) На свободу вибору і використання методик навчання і виховання, навчальних посібників і матеріалів, підручників відповідно до освітньої програми, затвердженої освітньою установою, методів оцінки знань учнів, вихованців.

ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

1. Конституція України – основний закон нашої держави.
2. Конституційні права і обов'язки громадян України.
3. Право на освіту та його реалізація.
4. Види нормативно-правових документів у галузі освіти.
5. Концепція нової української школи.
6. Закон України «Про освіту» – базовий закон у сфері освіти.
7. Мета, завдання, принципи освіти в Законі України «Про освіту».
8. Структура системи освіти в законі в Законі України «Про освіту».
9. Права та обов'язки учасників освітнього процесу в Законі України «Про освіту».
10. Соціальний захист працівників освіти в Законі України «Про освіту».
11. Освітньо-кваліфікаційні рівні та ступені відповідно до Закону України «Про вищу освіту».
12. Національне агентство з якості вищої освіти відповідно до Закону України «Про вищу освіту».
13. Типи закладів вищої освіти та їх статус відповідно до Закону України «Про вищу освіту».
14. Автономія і самоврядування закладів вищої освіти відповідно до Закону України «Про вищу освіту».
15. Учасники освітнього процесу, їх права та обов'язки відповідно до Закону України «Про вищу освіту».
16. Підготовка науково-педагогічних кадрів відповідно до Закону України «Про вищу освіту».
17. Соціальний захист викладачів і студентів.
18. Мета і принципи дошкільної освіти за Законом України «Про дошкільну освіту».
19. Учасники освітнього процесу, їх права та обов'язки за Законом України «Про дошкільну освіту».
20. Проблеми змісту освіти в закладі дошкільної освіти за Законом України «Про дошкільну освіту».
21. Права дитини в законодавстві України і міжнародному праві.
22. Конвенція про права дитини.
23. Закон «Про охорону дитинства».
24. Обов'язки батьків згідно з чинним законодавством.
25. Права усиновленої дитини в законодавстві України.
26. Нова редакції Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність».

ГЛОСАРІЙ

Автономія – право суб'єкта освітньої діяльності на самоврядування, яке полягає в його самостійності, незалежності та відповідальності у прийнятті рішень щодо академічних (освітніх), організаційних, фінансових, кадрових та інших питань діяльності, що провадиться в порядку та межах, визначених законом.

Академічна свобода – самостійність і незалежність учасників освітнього процесу під час провадження педагогічної, науково-педагогічної, наукової та/або інноваційної діяльності, що здійснюється на принципах свободи слова, думки і творчості, поширення знань та інформації, вільного оприлюднення і використання результатів наукових досліджень з урахуванням обмежень, установлених законом.

Безоплатна освіта – освіта, яка здобувається особою за рахунок коштів державного та/або місцевих бюджетів згідно із законодавством;

Булінг (цькування) – діяння (дії або бездіяльність) учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та (або) такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого.

Викладацька діяльність – діяльність, яка спрямована на формування знань, інших компетентностей, світогляду, розвиток інтелектуальних і творчих здібностей, емоційно-вольових та/або фізичних якостей здобувачів освіти (лекція, семінар, тренінг, курси, майстер-клас, вебінар тощо), та яка провадиться педагогічним (науково-педагогічним) працівником, самозайнятою особою (крім осіб, яким така форма викладацької діяльності заборонена законом) або іншою фізичною особою на основі відповідного трудового або цивільно-правового договору.

Заклад освіти – юридична особа публічного чи приватного права, основним видом діяльності якої є освітня діяльність;

Засновник закладу освіти – орган державної влади від імені держави, відповідна рада від імені територіальної громади (громад), фізична та/або юридична особа, рішенням та за рахунок майна яких засновано заклад освіти або які в інший спосіб відповідно до законодавства набули прав і обов'язків засновника.

Здобувачі освіти – вихованці, учні, студенти, курсанти, слухачі, стажисти, аспіранти (ад'юнкти), інші особи, які здобувають освіту за будь-яким видом та формою здобуття освіти.

Індивідуальна освітня траєкторія – персональний шлях реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти, що формується з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду, ґрунтується на виборі здобувачем освіти видів, форм і темпу здобуття освіти, суб'єктів освітньої діяльності та запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін і рівня їх складності, методів і засобів навчання. Індивідуальна освітня траєкторія в закладі освіти може бути реалізована через індивідуальний навчальний план.

Індивідуальна програма розвитку – документ, що забезпечує індивідуалізацію навчання особи з особливими освітніми потребами, закріплює перелік необхідних психолого-педагогічних, корекційних потреб/послуг для розвитку дитини та розробляється групою фахівців з обов'язковим залученням батьків дитини з метою визначення конкретних навчальних стратегій і підходів до навчання.

Індивідуальний навчальний план – документ, що визначає послідовність, форму і темп засвоєння здобувачем освіти освітніх компонентів освітньої програми з метою реалізації його індивідуальної освітньої траєкторії та розробляється закладом освіти у взаємодії із здобувачем освіти за наявності необхідних для цього ресурсів.

Інклюзивне навчання – система освітніх послуг, гарантованих державою, що базується на принципах недискримінації, врахування багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників.

Інклюзивне освітнє середовище – сукупність умов, способів і засобів їх реалізації для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб та можливостей.

Кваліфікація – визнана уповноваженим суб'єктом та засвідчена відповідним документом стандартизована сукупність здобутих особою компетентностей (результатів навчання).

Компетентність – динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність.

Освітній процес – система науково-методичних і педагогічних заходів, спрямованих на розвиток особистості шляхом формування та застосування її компетентностей.

Освітня діяльність – діяльність суб'єкта освітньої діяльності, спрямована на організацію, забезпечення та реалізацію освітнього процесу у формальній та/або неформальній освіті.

Освітня послуга – комплекс визначених законодавством, освітньою програмою та/або договором дій суб'єкта освітньої

діяльності, що мають визначену вартість та спрямовані на досягнення здобувачем освіти очікуваних результатів навчання;

Освітня програма – єдиний комплекс освітніх компонентів (предметів вивчення, дисциплін, індивідуальних завдань, контрольних заходів тощо), спланованих і організованих для досягнення визначених результатів навчання;

Особа з особливими освітніми потребами – особа, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення її права на освіту;

Педагогічна діяльність – інтелектуальна, творча діяльність педагогічного (науково-педагогічного) працівника або самозайнятої особи у формальній та/або неформальній освіті, спрямована на навчання, виховання та розвиток особистості, її загальнокультурних, громадянських та/або професійних компетентностей;

Результати навчання – знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші особисті якості, набуті у процесі навчання, виховання та розвитку, які можна ідентифікувати, спланувати, оцінити і виміряти та які особа здатна продемонструвати після завершення освітньої програми або окремих освітніх компонентів;

Рівень освіти – завершений етап освіти, що характеризується рівнем складності освітньої програми, сукупністю компетентностей, які визначені, як правило, стандартом освіти та відповідають певному рівню Національної рамки кваліфікацій.

Система освіти – сукупність складників освіти, рівнів і ступенів освіти, кваліфікацій, освітніх програм, стандартів освіти, ліцензійних умов, закладів освіти та інших суб'єктів освітньої діяльності, учасників освітнього процесу, органів управління у сфері освіти, а також нормативно-правових актів, що регулюють відносини між ними.

Спеціальні закони – закони України «Про дошкільну освіту», «Про повну загальну середню освіту», «Про позашкільну освіту», «Про професійну (професійно-технічну) освіту», «Про вищу освіту».

Суб'єкт освітньої діяльності – фізична або юридична особа (заклад освіти, підприємство, установа, організація), що провадить освітню діяльність.

Якість освіти – відповідність результатів навчання вимогам, встановленим законодавством, відповідним стандартом освіти та/або договором про надання освітніх послуг.

Якість освітньої діяльності – рівень організації, забезпечення та реалізації освітнього процесу, що забезпечує здобуття особами якісної освіти та відповідає вимогам, встановленим законодавством та/або договором про надання освітніх послуг.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабій С. Основні напрями модернізації освіти: тенденції та перспективи. *Вища освіта України*. 2014. № 1. С. 28–33.
2. Вербицька А. В. Удосконалення державної політики в сфері вищої освіти України в контексті інтеграції до Європейського освітньо-наукового простору : дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02. Чернігів, 2017. 234 с.
3. Вища освіта : нормативно-правові акти про організацію освіти у 385 вищих навчальних закладах III–IV рівнів акредитації : у 2 кн. / уклад. М. І. Панов, Ю. П. Битяк, Г. Г. Сябро та ін. ; за ред. М. І. Панова. Харків : Право, 2006. Кн. 1–2.
4. Вища освіта в Україні : нормативно-правове регулювання / за ред. Л. М. Горбунової, М. Ф. Степка. Київ : Форум, 2006. Т. 1–2.
5. Вісім кваліфікаційних рівнів замість одинадцяти : уряд прийняв національну рамку кваліфікацій. *Міністерство освіти і науки України* : офіційний веб-сайт. URL : <https://mon.gov.ua/ua/news/visim-kvalifikacijnih-rivniv-zamist-odinadcyati-uryad-prijnyav-nacionalnu-ramku-kvalifikacij>
6. Ворон Д. Л. Правові засади публічного адміністрування у сфері вищої освіти : дис. ... канд. юр. наук : 12.00.07. Ужгород, 2018. 193 с.
7. Головій Л. В. Організаційно-правові засади надання освітніх послуг вищими навчальними закладами України : дис. ... канд. юр. наук : 12.00.07. Київ, 2010. 211 с.
8. Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття) : постанова Кабінету Міністрів України від 03.11.1993 р. № 896. *Законодавство України* : база даних / Верховна рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
9. Енциклопедія освіти / відп. ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
10. Квіт С. Наукове поле країни стане єдиним. *Міністерство освіти і науки України* : офіційний веб-сайт. URL : <https://mon.gov.ua/ua/news/usinovivni-novini-2016-01-20-sergij-kvit-%C2%ABnaukove-pole-krayini-stane-edinim%C2%BB>
11. Кодекс законів про працю України, редакція 27.04.2021 р. *Законодавство України* : база даних / Верховна рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>
12. Козлов, Д. О., Козлова, О. Г. Професійна мобільність педагога – фактор інноваційних змін у вищій освіті. *Теорії і технології інноваційного розвитку вищої освіти: глобальний та регіональний аспекти* / за ред. А. А. Сбруєвої. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2015. С. 191–201.
13. Конвенція про права дитини від 20.11.1989 р., редакція 20.11.2014 р. *Законодавство України* : база даних / Верховна рада України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text

14. Конвенція про права осіб з інвалідністю від 13.12.2006 р., редакція 07.06.2016 р. *Законодавство України* : база даних / Верховна рада України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text

15. Конституція України / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141. Редакція 01.01.2020. *Законодавство України* : база даних / Верховна рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

16. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді : наказ Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 р. № 641. *Законодавство України* : база даних / Верховна рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0641729-15#Text>

17. Концепція нової української школи : рішення колегії Міністерства освіти і науки України від 27.10.2016 р. *Міністерство освіти і науки України* : офіційний веб-сайт. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

18. Концепція розвитку педагогічної освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 01.07.2018 р. № 776. *Міністерство освіти і науки України* : офіційний веб-сайт. URL : <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>

19. Корж-Усенко Л. В. Автономія та державний контроль у вищій школі : законодавча база й освітянська практика. *Теорія та практика магістерської підготовки менеджерів освіти* / за ред. О. Г. Козлової, М. О. Лазарева. Суми, 2017. С. 125–147.

20. Корж-Усенко Л. В. Законодавча база в галузі вищої освіти України: ретроспективний аналіз. *Вісник Черкаського університету. Серія : Педагогічні науки*. 2016. № 12. С. 75–81.

21. Корж-Усенко Л. В. Концептуальні та організаційно-педагогічні засади розвитку освітнього процесу у вищій школі України (1905–1920 рр.) : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01. Суми, 2019. 574 с.

22. Лаврик Г. В. Державні стандарти освіти і національне освітнє законодавство. Київ, 2017, 208 с.

23. Молдован В. В., Чулінда Л. І. Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина : навчальний посібник. Київ : «Центр учбової літератури», 2012. 206 с.

24. Національна доктрина розвитку освіти : указ Президента України від 17.04.2002 р. № 374. *Законодавство України* : база даних / Верховна рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text>

25. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року : указ Президента України від 25.06.2013 р. № 344/2013. *Законодавство України* : база даних / Верховна рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013#Text>

26. Ніколаєв Є., Длугопольський О. Реформа вищої освіти України : реалізація профільного закону в 2014–2016 рр. (Shadow Report). Київ, 2016. URL : <https://parlament.org.ua/wp-content/uploads/2016/12/HE-shadow-report-final.pdf>
27. Ніколаєнко С. М. Стратегія розвитку освіти України : початок ХХІ століття. Київ : Знання, 2006. 253 с.
28. Парпан У. М. Правова природа вищої освіти в Україні: теоретико-правовий вимір : дис. ... д-ра юр. наук : 12.00.01. Львів, 2018. 473 с.
29. Порядок проведення інституційного аудиту закладів загальної середньої освіти : наказ Наказ Міністерства освіти і науки України від 09.01.2019 р. № 17. *Законодавство України* : база даних / Верховна рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0250-19#Text>
30. Правові засади реалізації Болонського процесу в Україні: монографія / за заг. ред. В. Лугового, С. Калашнікової. Київ : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2014. 156 с.
31. Прийнято Закон «Про внесення змін до деяких Законів України щодо присудження наукових ступенів». *Верховна Рада України* : офіційний веб-портал парламенту України. URL : <https://www.rada.gov.ua/news/Povidomlennya/205872.html>
32. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII, редакція 23.04.2021 р. *Законодавство України* : база даних / Верховна рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
33. Про відпустки : Закон України від 15.11.1996 р. № 504/96_ВР, редакція 23.04.2021 р. *Законодавство України* : база даних / Верховна рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504/96-%D0%B2%D1%80#Text>
34. Про дошкільну освіту : Закон України від 11.07.2001 р. № 2628-III, редакція 01.01.2021 р. *Законодавство України* : база даних / Верховна рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text>
35. Про наукову і науково-технічну діяльність : Закон України від 26.11.2015 р. № 848-VIII, редакція 18.04.2021 р. *Законодавство України* : база даних / Верховна рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>
36. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII, редакція 23.04.2021 р. *Законодавство України* : база даних / Верховна рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
37. Про основні компетенції для навчання протягом усього життя: рекомендація 2006/962/ЄС Європейського Парламенту та Ради (ЄС) від 18.12.2006 р. *Законодавство України* : база даних / Верховна рада України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_975#Text
38. Про охорону дитинства : Закон України від 21.06.2001 р. № 2402-III, редакція 17.03.2021 р. *Законодавство України* : база даних / Верховна рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>

39. Про охорону праці : Закон України від 14.10.1992 р. № 2694-XII, редакція 27.01.2021 р. *Законодавство України* : база даних / Верховна рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text>

40. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 р. № 463-IX, редакція 01.05.2021 р. *Законодавство України* : база даних / Верховна рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>

41. Про позашкільну освіту : Закон України від 22.06.2000 р. № 1841-III, редакція 16.10.2020 р. *Законодавство України* : база даних / Верховна рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text>

42. Про професійну (професійно-технічну) освіту : Закон України від 10.02.1998 р., № 103/98-ВР, редакція 01.01.2021 р. *Законодавство України* : база даних / Верховна рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80#Text>

43. Про фахову передвищу освіту : Закон України від 06.06.2019 р., № 2745-VIII, редакція 23.04.2021 р. *Законодавство України* : база даних / Верховна рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#Text>

44. Професійний стандарт на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти» : наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23.03.2021 р. № 610. *Міністерство освіти і науки України* : офіційний веб-сайт. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/pto/standarty/2021/03/25/Standart%20na%20hrupu%20profesiy%20vykladachi%20zakladiv%20vyshchoyi%20osvity%2025.03.pdf>

45. Пшенична Л. Забезпечення якості вищої освіти в контексті імплементації закону України «Про вищу освіту». *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2017. № 2. С. 113–128.

46. Сбруєва А. Інтеграція університету в національну інноваційну систему: світовий досвід та українські проблеми. *Порівняльно-педагогічні студії*. 2012. № 3. С. 133–141.

47. Свіжевська С. А. Розвиток системи акредитації у вищій освіті України (кінець ХХ – початок ХХІ ст.) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Київ, 2015. 320 с.

48. Сімейний кодекс України, редакція 01.01.2021 р. *Законодавство України* : база даних / Верховна рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>

49. Статут Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 15.04.2015 р. № 244 *Законодавство України* : база даних / Верховна рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/244-2015-%D0%BF#Text>

50. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021–2031 роки. *Міністерство освіти і науки України* : офіційний веб-сайт. URL :

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf>

51. Терентьева Н. О. Тенденції розвитку університетської освіти в Україні (друга половина XX – початок XXI століття) : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01. Київ, 2016. 567 с.

52. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами членами, з іншої сторони, редакція 30.11.2015 р. *Законодавство України* : база даних / Верховна рада України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

53. Цивільний кодекс України, редакція 28.04.2021 р. *Законодавство України* : база даних / Верховна рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

54. Чирва Г. М. Нормативно-правове регулювання діяльності закладів вищої освіти в Україні. *Держава та регіони. Серія : Державне управління*. 2019. № 2 (66). С. 133–139.

55. Щодо нової редакції Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» : лист Міністерства освіти і науки України від 19.01.2016 р. № 1/11-36. *Освіта.ua* : офіційний сайт освітнього порталу. URL: https://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/49484/

56. Paris Communiqué, Paris, May 25th 2018 / Паризьке комюніке, Париж, 25 травня 2018 р. *Міністерство освіти і науки України* : офіційний веб-сайт. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8/2018/06/06/12/paris-communiqueenua2018.pdf>

Навчальне видання

Корж-Усенко Лариса Вікторівна

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

методичні рекомендації для студентів
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки

Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2021
Свідоцтво ДК № 231 від 02.11.2000 р.

Відповідальна за випуск: ***О. Ю. Кудріна***
Комп'ютерний набір і верстка: ***Д. В. Мартиненко***

Здано в набір 12.05.2021 р. Підписано до друку 31.05.2021 р.
Формат 60x84/16 Гарн. Times New Roman. Папір офсет. Друк ризогр.
Ум. др. арк. 3,48. Обл.-вид. арк. 3,22.
Тираж 50 пр. Вид. № 18.

Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка

Адреса редакції та видавця:
вул. Роменська, 87, м. Суми, 40002
СумДПУ імені А. С. Макаренка